İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KÜLTÜR İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI KARAMİZAH MERKEZİ AYLIK YAYIN ORGANIDIR

YIL 1
SAYI 8
1998

MİZAH KÜLTÜRÜ

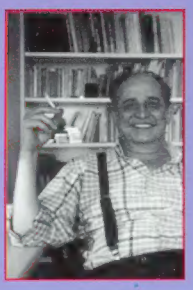

Oğuz Aral, İsmet Çelik'i ve mizah anlayışını anlatıyor.

KARA mizah merkezi "BU DERGİ SİZİNDİR. ALABİLİRSİNİZ!"

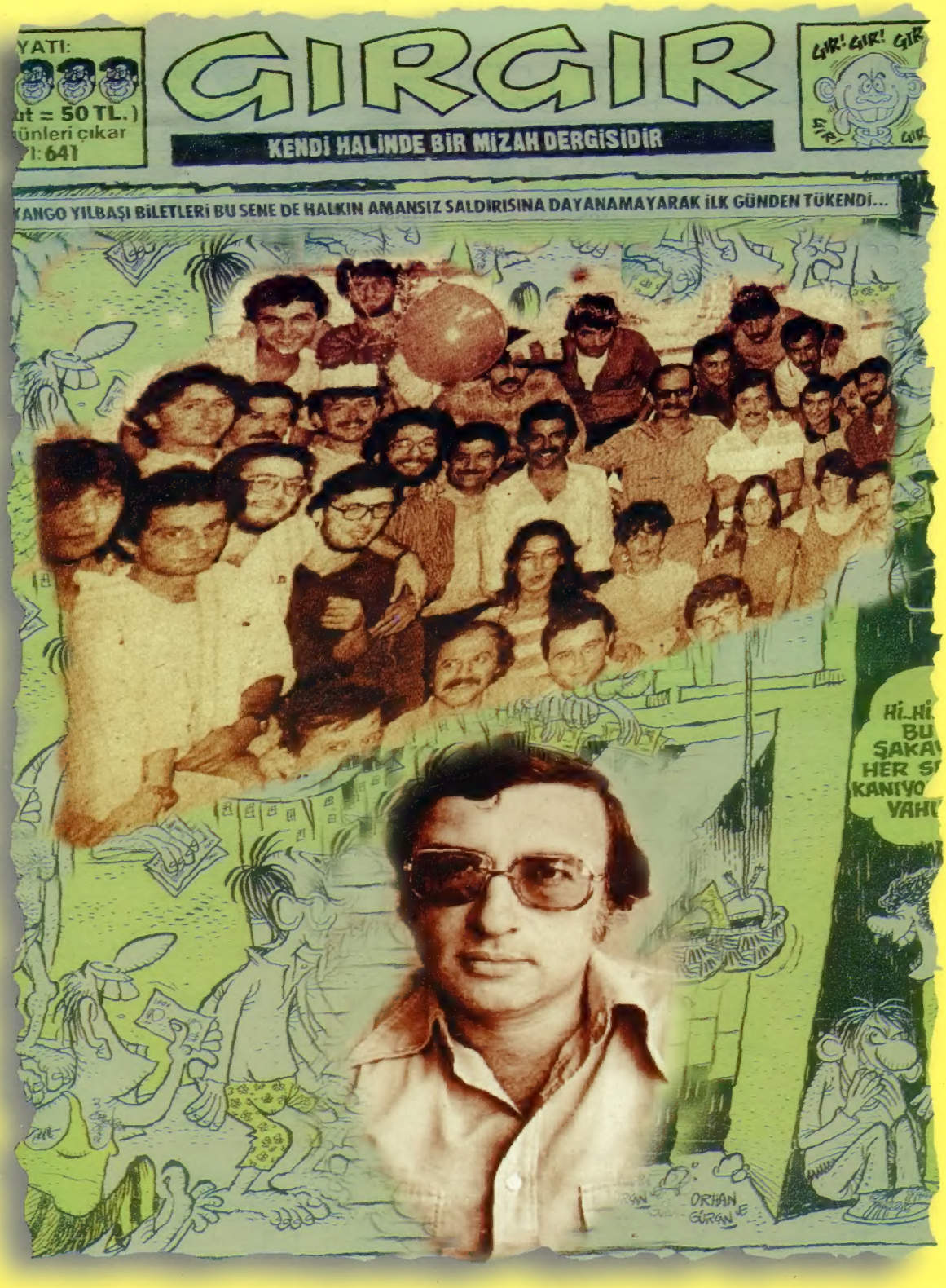

İSMET ÇELİK: BİR MİZAH CAMBAZI

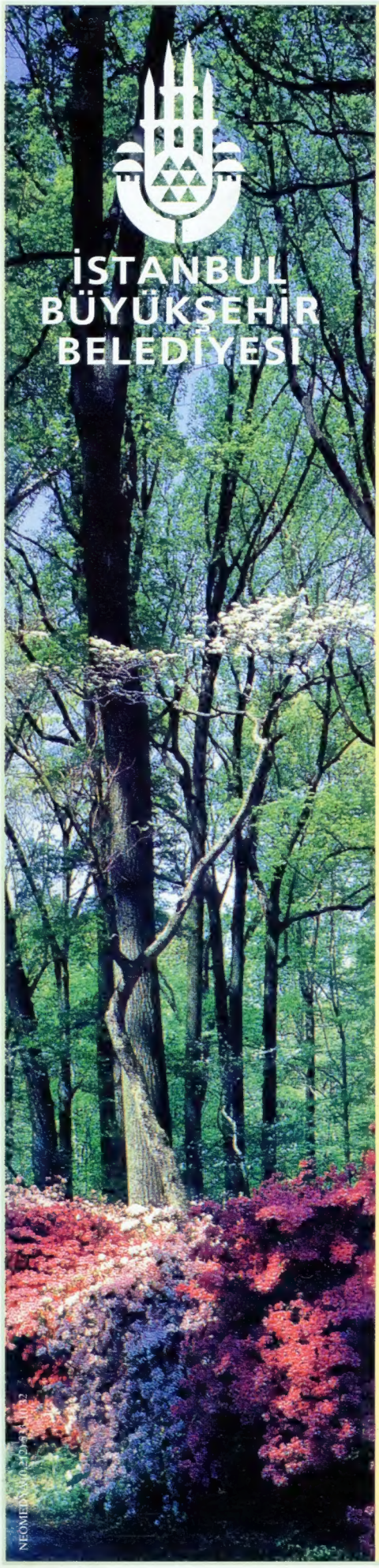

1996'da 100 bin,
1997'de 200 bin

...ve 1998'de

400 bin ağaç daha dikiyoruz

İSTAÇ

BİLGİ İÇİN:
İSTAÇ A.Ş.
TEL :(0.212) 230 65 06-230 63 24-230 60 41
FAKS: (0.212) 296 70 46-231 76 14

İSTANBUL'A DÖRTYÜZBİN AĞAÇ
KAMPANYASI

OĞUZ ARAL ANLATIYOR: İSMET'İN önce insan yanından söz etmek istiyorum. Bir göçmen çocuğu, Bulgaristan doğumlu. 10 yaşlarında filan, Türkiye'ye gelmiş. Ne olursa olsun, insan ne kadar Türk olsa, ne kadar müslüman olsa, bir başka ülkede doğup geldiği zaman, Türkiye'de mutlaka küçümsenir. Garip bir ırkçılık. Türkiye'de de doğmuş olsa ama kenar kıyı bir yerde doğudaysa gene adamı iterler, kakarlar yani. Dolayısıyla ezikli-

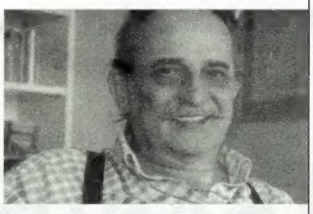

kle büyümüş bir delikanlı. O eziklik zaten onun o sinsi mizahını adeta yaratmış, yani çocuk yaşından beri çevrece horlanmak, Bulgar piçi diye, gavur piçi diye itilip kakılmak onda böyle bir müdafaa sistemi yaratmış, tabi cin gibi de zeki, aslında o sakin ve güzel, duru yüzünün arakasında hinoğlu hin İsmet var. (SAYFA 2)

▶TEKİN ARAL İSMET ÇELİK'İ ANLATIYOR: Dergi çıkarırken gülerdik. Yani biz bu dergiyi çıkarırken eğlenirdik kendi gülme gereksinimimizi de böylece giderirdik. Özellikle derginin çıkmasından önce ben odamda rahmetli Altan Erbulak'la zaten beraber çalışır-

dık. İsmet genç, yaşlı arkadaşların esprilerini toplar odaya gelirdi. Ve benim hayatımda en çok güldüğüm zamanlarda bile çok keyif aldığım saatler o saatlerdi. Espiri seçiyordu. Espiri seçerken gülüyoruz o sırada İsmet dün akşam, bir gece önce başından geçen bir şeyi anlatıyor minibüste giderken İsmet'in arabası filan yoktu minibüse binerdi dolmuşla giderdi. İsmet'in özelliği çok büyük bir ciddiyeti vardı. İnanılmayacak kadar. Yani bir mizahçıya yakışmayacak kadar.. Çünkü mizahçı biraz... hafif deli, bazen yarı deli, tam deli olanlardan oluyor. (SAYFA 6)

ATİLLA ATALAY İSMET ÇELİK'İ ANLATIYOR: Girgır'ın amatörlere açtığı karikatür köşeleri vardı, fakat belli bir tarihe kadar sanırım 1979 yılına kadar falan, dışarıdan gönderilen mizah yazılarının yayınlanması yoktu, öykü köşesi yoktu, önce öykü köşesi açıldı. Öykü köşesi açılır açılmaz ben hemen oraya yapıştırdım, kendimi... Hani işte sayfada delik var diyorlar ya, o aradaki boşluklar. Karikatürlerin arasında yer alan küçük yazılar (kibrit kutusu kadar) onlardan böyle komik, esprili, ilanlar, haberlerle dalga geçme şekli falan. Ben hani gidecek, sıraya girecek falan diye bekliyorum. (SAYFA 4)

GENÇLERE DESTEK: Türk karikatürünün gelişme çizgisine baktığımızda gazetelerden çok dergilerin bu gelişimde daha çok rol oynadığını görmekteyiz. Bu sayımızı kronolojik bir sıra içinde inceleyecek olursak bu gerçeği daha canlı olarak göreceğiz. (SAYFA 15).

KARA MİZAH MERKEZİ'NİN Karikatür Okulu'nun genç karikatürcülerine çizgileri (SAYFA 16,17,18,19)

içindekiler

2	GIRGIR DERGİSİNDE BİR MİZAH CAMBAZI: İSMET ÇELİK... OĞUZ ARAL, TEKİN ARAL, ATİLLA ATALAY VE ÇALIŞMA ARKADAŞLARI, YETİŞTİRDİĞİ ÖĞRENCİLER İSMET ÇELİK'İN MİZAH YETENEĞİNİ VE ÖYKÜCÜLÜĞÜNÜ ANLATIYOR..
8	İSMET ÇELİK'İN YAZDIĞI KISA ÖYKÜLERDEN ÖRNEKLER...
15	MİZAH DERGİLERİNİN GENÇLERE TANIDIĞI OLANAKLARI KONU ALAN BİR ARAŞTIRMA YAZISI...
16	KARAMİZAH KARİKATÜR OKULU ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARINDAN BAZI ÖRNEKLER..
20	GAZETE KARİKATÜRÜ VE AYKIRI DÜŞÜNCELER. ALİ ULVİ'NİN YAZISI
22	BİR ÇİZGİROMAN: HASLET SOYÖZ VE "KÜÇÜMEN"İ...
28	ÇİZGİROMAN ÖZÜNDE BASILI OLMA NİTELİĞİ TAŞIR: ALİ PLATİN'İN GENİŞ ARAŞTIRMASI.
32	ÇİZGİ USTASI: ERCAN AKYOL'DAN KARİKATÜR.

Editörden..

SEVGİLİ mizah dostları,

Bu sayımızdan itibaren Türk Mizahına büyük katkılarda bulunan ünlü mizahçıları tanıtmaya başlıyoruz. Bu sayımızda genç yaşta kaybettiğimiz değerli bir öykücüyü büyüteç altına aldık. İsmet Çelik'in gerek öykücülüğünü, gerek yaşamını tanıklar ve yetiştirdiği öğrencilerinden anılarla sizlere sunmaktayız. Ailesinin de yardımıyla güzel bir inceleme olduğu kanaatindeyiz.

Türk karikatürünün gelişim sürecinin anlatıldığı "Gençlere Destek" başlıklı makaleyi de büyük bir heyecanla okuyacağınızı tahmin ediyoruz.

Kara Mizah Merkezi'nin karikatür okulunun çalışmaları genç mizahçıların ümit veren çizgileriyle sizleri buluşturmakta...

Önümüzdeki sayımızda ise sizlere büyük karikatürcü ve çizgiromancı Vehip Sinan ustayı tanıtacağız. Genç arkadaşlarımız bu büyük ustanın eserlerini daha yakından tanıma imkanını elde edecekler.

Ne yazık ki gençler kendilerinden önceki kuşağın ustalarını tanımıyorlar. Mizah Kültürünün vazifelerinden biri de işte böyle yaşadığı döneme damgasını vurmuş büyük mizah ustalarını hak ettiği ölçüde tanıtmaktır.

Değerli Mizah Kültürü okuyucuları bizlere verdiğiniz desteği yürekten hissediyor, biz de çalışmalarımızla yaptığımız dosyalarla bu ilginize layık olmaya çalışıyoruz. Gelecek sayı görüşmek dileğiyle..

Hasan Kaçan

MİZAH KÜLTÜRÜ

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KÜLTÜR İŞLERİ DAİRE BAŞKANLIĞI İSTANBUL KÜLTÜR VE SANAT ÜRÜNLERİ TİCARET A.Ş. ADINA SAHİBİ
ŞENOL DEMİRÖZ

yayın yönetmeni HASAN KAÇAN
grafik tasarım MİKAİL ERDOĞAN
yayın koordinatörleri
HAKAN ALPİN, METİN ÖZTÜRK
yazı işleri müdürü CEM AYTEPE
fotoğraf yönetmeni MURAT ÖZBEY
grafik uygulama
MEHMET ÇİÇEKYÜZLÜ, HAVVA KARADAĞ, SERPİL AKDAĞ, OKTAY KAÇAN

yapım
"HETEN KETEN LEKLEMDİLİK" 272 34 54
baskı "İNCELER OFSET" 576 56 44

Gırgır dergisinin büyük mizah ustalarından birini, İsmet Çelik'i konuk ediyoruz bu sayımızda. Umarız bu çalışmayla İsmet Çelik'e olan vefa borcumuzu bir nebze de olsa yerine getirmiş olacağız.

İsmet Çelik: Gırgır'ın

HASAN KAÇAN

Yazıyla ve çizgiyle uğraşan mizahçılar arasında Türk halkının, hatta Avrupa'nın ve tüm dünyanın yakından tanıdığı isimler olduğu gibi, yaşadığı döneme damgasını vudmuş ama nedense daha sonraları kendileri ve eserleri unutulmaya yüztutmuş isimler vardır.İşte, İsmet Çelik'de bu mizahçılardan biridir. Gırgır dergisinin Türk toplumunun dinamiği olduğu günlerde, İsmet Çelik bu derginin yıldızlarından biriydi. Ne yazık ki daha çok parlak eserler verecek, çok öğrenciler yetiştirecekken genç yaşta aramızdan ayrıldı.Vefat ettiği 1984 yılından bu yana hakkında çok kapsamlı bir çalışma yapılmayan, sadece

ÖNSÖZ YERİNE

1998'de daha önce Gırgır dergisinde yayınlanan yazılarından bir kitabı 4M Basın ve Yayıncılık tarafından yayınlandı.

11 Kasım 1941'de Bulgaristan'da doğan İsmet Çelik, 1952 yılında ailesi ile birlikte İstanbul'a geldi.Kısa süreli bir öğrencilik yaşamının ardından eczacı kalfası olarak çalışmaya başladı. Amatör olarak başladığı mizah yazarlığı yaşamı 1974 yılında GIRGIR Dergisi'ne girmesiyle birlikte hareketlendi. Gırgır, Fırt Dergileri'nde 1984 yılına kadar yazar ve yönetici olarak çalışan İsmet Çelik, karikatür ağırlıklı bir dergide Gani Müjde, Atilla Atalay, Mustafa Kemal Zorti(netekim) Can Barslan gibi birçok mizah yazarının yetişmesine katkıda bulundu. Yazar, 5 Temmuz 1984'de Gırgır Dergisi'ndeki çalışma masasının başında yaşama veda etti... Mizah Kültürü Dergisi olarak İsmet Çelik gibi eserleri yaşayan ama isimleri unutulmuş diğer mizahçıları da sizlere tanıtmaya gayret edeceğiz. Şimdi sizleri bu büyük ustanın ustaları ve öğrencilerinin anılarıyla başbaşa bırakıyoruz. İlerleyen sayfalarda İsmet Çelik'in eserlerinden de örnekler bulacaksınız.

OĞUZ ARAL İSMET ÇELİK'İ ANLATIYOR...

Şimdi, İsmet'in önce insan yanından söz etmek istiyorum. Bir göçmen çocuğu, Bulgaristan doğumlu. 10 yaşlarında filan, Türkiye'ye gelmiş. Ne olursa olsun, insan ne kadar Türk olsa, ne kadar müslüman olsa, bir başka ülkede doğup geldiği zaman, Türkiye'de mutlaka küçümsenir. Garip bir ırkçılık. Türkiye'de de doğmuş olsa ama kenar kıyı bir yerde doğudaysa gene adamı iterler, kakarlar yani. Dolayısıyla eziklikle büyümüş bir delikanlı. O eziklik zaten onun o sinsi mizahını adeta yaratmış, yani çocuk yaşından beri çevrece horlanmak, Bulgar piçi diye, gavur piçi diye itilip kakılmak onda böyle bir müdafaa sistemi yaratmış, tabi cin gibi de zeki, aslında o sakin ve güzel, duru yüzünün arakasında hinoğlu hin İsmet var.

Mizahı gösterişsiz, fakat inanılmaz iğneci ve alaycı bir mizah. Hiç unutmuyorum, bir gün nedense işte, bu solculuk sağcılığın hızlandığı, iki tarafın adeta sağcılık ve solculuk konusunda yarış ettiği zamanlardan birinde solcular bir vapur kaçırdı. Ve ismet de bir yazı yazdı. Sosyalizmde vurup kaçırma üzerine. Bizim dergi solcular tarafından okunur, solcu, sosyalist, halkçı, en azından muhalif, yani ben bu kadar telefon almadım. "Ne yapıyorsunuz abi. Biz sizi bizden biliyorduk". Ulan salaklığın sizdeni, bizdeni olur mu? Salaklık, salaklıktır. İsmet de öyle bir sinsice yazı yazmıştı ki, ah o yazıyı bulsanız da koysanız.

Böyle fırlama bir mizahı vardı ama dış görünüşte gene saf ve masum görünürdü mizahı. Mesela diğer mizahçılar gibi, sözcüklerle fazla oynamazdı. O, doğal gelen, insana saf, muhlis, temiz gelen sözlerin ardındaki anlam vererek adamı sinir eder, güldürürdü. Bu yapıyı, sanıyorum Atilla Atalay'a da aşılamıştı.

"BEN DE BİR TUHAFLIK VARDI"

Atilla'nın da bir anlamda hocası diyeceğim, ustası yani ona bir mizah tavrı vermişti. Tabi çok ayrı kişilikleri var, çok ayrı tavırları var ama ne olursa olsun o etkiyi sonra Atilla'da da gördüm ben.

Tabi ürkekti, yaşamdan ürkerdi... sürekli garanti duygusu. Zaten İsmet'in benden çok önce parlaması ve patlaması lazımdı. İsmet geldiği zaman, baya çoluk çocuk sahibi, kocaman bir adamdı.

Ne olursa olsun, insan ne kadar Türk olsa, ne kadar müslüman olsa da, bir başka ülkede doğup geldiği zaman Türkiye'de mutlaka küçümsenir...

Gırgır'a bir gün yazılar getirdiler, o sırada biz iki kişiyiz . Mustafa Uykusuz ,Oğuz Alp Laçin (ikisinede Allah rahmet eylesin). Yani ne çizer var ortada, ne yazar var. Diğer karikatürcü arkadaşlar veya kafamdaki mizah anlayışına uygun diğer karikatürcü arkadaşlara rica ediyorum, bir şeyler yapın, bunca senedir, Yusuf Ziya'ya bile çalıştınız diyordum. Ben olduğum için gelmiyorlardı herhalde, yoksa niye gelmiyorlar onu da bilmiyorum. Ben de bir tuhaflık var. İşte böyle elime bir mektupla yazılar getirdiler. Fakat çok iyiydi benim gördüğüm yazılar.

Suavi de bir kolaycılık vardır ve bir de bir konsant-

büyük mizah cambazı

rasyon laçkalığı vardır. Yani şu demek, havaya girdimi bir süre bu gülünç mü, onu düşünmez. Suavi gülmeye başlar, gülmeye başladı mı, herşeyi de gülünecek bir şey zannedebilir. İsmet'te o yoktu, müthiş bir mantık, altında çok iyi bir matematik de vardı. Yani saçmanın da matematiği vardır ve İsmet de o matematik çok iyi, çok sağlamdır.

Hemen çağırdım, 'kimdir bu', dedim. İsmet kalktı geldi sarı tombalak, pembe, kırmızı yanaklı, benim tahminimden en azından 10 yaş daha yaşlı bir eczacı kalfası , ben öğrenci falan diye düşünüyordum. Evlenmiş, barklanmış, çocuğu olmuş o zamana kadar da bir yere bir şey pek göndererememiş, cesaret edememiş. Kaç para alıyorsun, dedim. İsmet de o zamanki parayla '1000 lira filan' dedi. 1500 lira veriyorum sana, bırak işi gel...

İsmet'in renkli gözlerinden, şimşekler çaktı, şakakları atmaya başladı, bir 'ıh' çekti ve gitti. Bir şey söylemedi bana. Aradan 3 gün geçti, İsmet gene geldi, gözlerinin altında mor halkalarla. Üç gün, üç gece uyumamış. (Şimdi öyle bir şey ki, o kadar ürküyor ki yaşamdan) Hem istiyor, hem korkuyor gene karar verememiş. Bana biraz izin verir misin? Bende biraz zorlattım, ya evet, ya hayır. Ben de öyle. Baştan önce set koydum, öyle vıcık vıcık işi sevmem. Bir baktım, bir hafta sonra geldi, yazılarıyla, kararını vermiş. Eczaneden ayrıldı, hayatının en büyük devrimiydi onun için. Eczaneyi bıraktı ve birden bire yazar oldu . Tabi herkesin başına gelen onun da başına geldi.

GIRGIR'IN LAFA İHTİYACI VARDI..

Burası böyle olmamalıydı, bunu bir daha yaz, bunu bir daha, bir daha yaz gibisinden, çok konuştuk da payına düşeni aldı.

Gırgır'da tabi çizgi ağırlıklı bir dergi , biz de zaten öyle düşünmüştük, mizahın artık bu kadar çok konuşulan bir ülkede, sadece lafçı bir dergiyle yürüyeceğine inanmıyorum.

Onun için çizgi ağırlıklı bir dergi düşünmüştüm. Ama tabi yazı ve söz sûtunu boşluk yaratıyor dizgiciler ne kadar iyi olursa olsun, her zaman bir yazıya, bir söze Türk insanının ihtiyacı oluyor.

Haber de kulaktan kulağadır. Mesela Türkiye'de kimse mektup yazmaz., Ancak askere maskere gidince yazar. Herkesin arka cebinde şu anda bir tane cep telefonu var açıp biriyle konuşur. Dolayısıyla lafa ihtiyacı vardır. İsmet Gırgır da o boşluğu doldurdu ve o dengeyi sağladı. Ama ben obur bir adamım, daha doğrusu iyiye razı olmam ben. Oturdum o zaman için en usta yazarların alamayacağı parayı vererek, öyküler yayınlamaya başladım. Mizah öyküleri, onların içinden birileri çıkar diye ve çıktı da zaten... Atilla ordan, Gani Müjde ordan...

Ve , o işi İsmet'in üstüne yıktım. İçinden bana ne kadar küfür müfür ettiğini tahmin ediyorum, tabii ki çünkü, çuvalla mektup geliyor. Yani İsmet'in okuyabildiği hikaye ancak bir gün öncenin mektupları olabiliyor.

Eczacı kalfasıyken, gelip pöt diye bir masaya oturan, bir profesyonel olarak işe başlayan ilk insandır. Yani çıraklık devri geçirmemiştir. Olgun geldi, olmuş geldi...

Ustası beğendiği, sevdiği, etkilendiği Suavi Sualp'tir. Ama İsmet bambaşka. İsmet'teki o sosyal içerik, yapı, o çocukluğundaki ezilmişlik, yani bambaşka, belki fikir olarak zaman zaman sonra çok benzeşti, sonraları Suavi'den, çok ayrıldı o yazıları... Allah'ım nasıl yazılardı onları, bir film anlatırdı. O filmi görmemiş biri olsa insana işlerdi yani, böyle şeyler yazılmaz. Ağır, yavaş, sakin. Zaten başını o yedi. Üstelik gayet güzel top-mop oynardı. Fakat o gırtlağına düşkündü. O yavaş hareketliliği çok fenaydı ve tansiyon... "İsmet" derdim, "22 tansiyon oğlum bu delilik." "Bana birşey olmaz abi, bana birşey olmaz!" derdi. Löp löp yağlı birşeyler etler-metler.

Yıllar geçmesine rağmen içe kapanıklık, o erkek kişilik hep kaldı. Yazılarında da vardır, zannedersem kapalı yazılardır.

Gazetelerin en meşhur yazarlarından birincisiydi, üstelik iş hayatı da garanti gibiydi ama... Garantinin ötesindeydi canım. Araba bile almıştı.

Yani İsmet bir yazarın hiç bir zaman Türkiye'de kazanamayacağı parayı kazandı.

Hayatının "ha" harfini değiştirmedi. Bayrampaşa'da oturdu. Sadece gırtlağında ihtilal yaptı, daha fazla yemeğe başladı, bence. O da kötü oldu.

Oğuz Aral: "İsmet'in renkli gözlerinden, şimşekler çaktı, şakakları atmaya başladı, bir ıh çekti ve gitti. Bir şey söylemedi . Aradan 3 gün geçti, İsmet gene geldi, gözlerinin altında mor halkalarla. Üç gün, üç gece uyumamış."

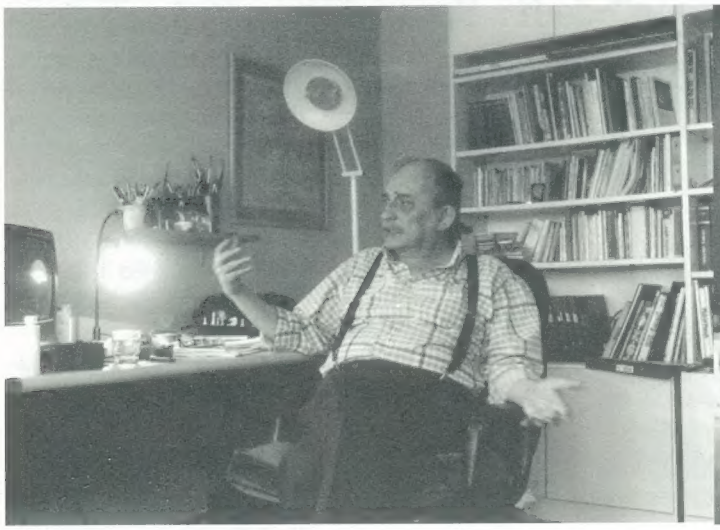

Oğuz Aral, ustalığını yaptığı öğrencilerinden Hasan Kaçan'a İsmet Çelik'i anlattı. Zaten ortak o kadar anılar vardı ki..

Yaa, ben hayatımda çok acı gördüm, can kardeşlerim öldüler. Ama ben böyle acıyı yaşamadım...

Uzun yıllar sonra ağladığımı hatırlıyorum. Öyle bir garip duygu ki sanki yalnız bırakmışsın da, başına birşey gelmiş gibi, insanda çok tuhaf hisler, duygular oluşuyor. İsmet'i tekrar anma fırsatı bulduk böylece. Allah rahmet eylesin.. ■

ATİLLA ATALAY İSMET ÇELİK'İ ANLATIYOR...

"...Ondan sonra İsmet Abi'yle tanıştık. İsmet Abi dalga geçti, ilk önce kravat ve elbisemle. (Nikahtan mı geliyorsun? Bankada mı çalışıyorsun?) diye..."

- İyi günler Atilla Bey.

- İyi günler, eee kime bakmıştınız?

- Sizi arıyordum, iyi günler. İsmet Çelik ile ilgili bir röportaj yapıyoruz, kabul eder misiniz?

- Niçin etmeyeyim ki, hangi dergi?

- Mizah Kültürü...

- Atilla, İsmet abiyi İsmet Çelik'i anlatır mısınız?

- Gırgır'ın amatörlere açtığı karikatür köşeleri vardı, fakat belli bir tarihe kadar sanırım 1979 yılına kadar falan, dışarıdan gönderilen mizah yazılarının yayınlanması yoktu, öykü köşesi yoktu, önce öykü köşesi açıldı. Öykü köşesi açılır açılmaz ben hemen oraya yapıştırdım, kendimi...

Görüşme sırasında okulum var, nasıl olacak dedim. "Çıkışta gelir yazını yazar gidersin" dedi. Hemen ilk gün aldı beni yemeğe götürdü. Gidiş o gidiş oldu...

- Kaç yılında?

- 1979

Hani işte sayfada delik var diyorlar ya, o aradaki boşluklar. Karikatürlerin arasında yer alan küçük yazılar (kibrit kutusu kadar)onlardan böyle komik, esprili, ilanlar, haberlerle dalga geçme şekli falan. Daha gönderdiğim hafta o ilanlardan bir tanesi yayınlandı. Ben hani gidecek, sıraya girecek falan diye bekliyorum... Çok feci sevindim.

- Kaç yaşındaydınız o zaman?

- Lise sona gidiyordum. Demek ki 17 olması lazım, ya da 16. Hemen o yayınlanır yayınlanmaz ben gaza geldim, bir sürü yazı göndermeye başladım.

Gönderdiğim öykü hemen çıkmadı, ama işte o küçük yazı gönderdiğim hafta çıktı, hatta 2- 3 gün sonra, herhalde boş kalmış orası, kendisi beğenmiş, koymuş. Sonra gönderdiğim bütün mektupların içinde (bir sürü gönderiyordum) kesin bir tane tutturuyordum. Beş taneden bak buna güveniyorum işte falan diye içinden geçiriyorum. Ve sürekli öyle çıkmaya başladı.

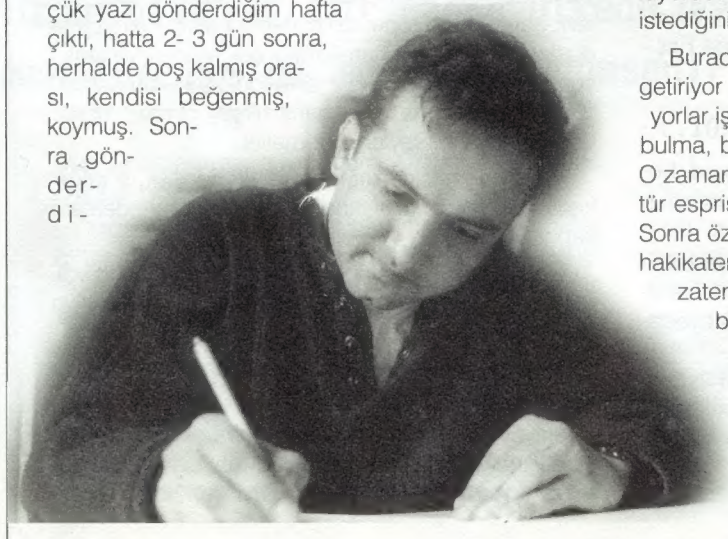

Sonra tabi öykülere de sıra geldi. Öykülerimi de yayınlamaya başladı. Sonra birgün mektup geldi eve. Gırgır antetli filan, hâlâ saklarım, götürüp okula göstermiştim, daktiloyla yazılmış, gayet ciddi bir şey. Ondan sonra "Sayın Atilla Atalay postaya vereceğiniz parayı, yol parası olarak harcayın (öyle esprili bir şey), buraya gelip, yüzünüzü görelim, burada çalışırsınız..." Ben de öyle daktilolu falan bir şey görünce çok ciddi bir yer zannettim orayı. Takım elbise falan giydim. Lise kıyafetimdi herhalde, başka bir ceket buldum, hatta kravat taktım, gittim. Ondan sonra İsmet Abiyle tanıştık. İsmet abi, dalga geçti, ilk önce kravat ve elbiseyle. Ondan sonra "nikahtan mı geliyorsun?" dedi, "bankada mı çalışıyorsun?" dedi, birşeyler dedi bana. Sonra "hadi seni yemeğe götürsünler" "Sen artık burada otur çalış" dedi.

"Okuyorum" dedim. O zaman İ.T.Ü.'ye girmiştim. "Çıkışta gelir yazar yazını gidersin" falan dedi. Hemen ilk gün aldı beni yemeğe götürdü. Gidiş o gidiş oldu. Kravatlı, mıravatlı, orada oturamadım, çok sıkıldım... "Ertesi gün işe böyle gelme" dedi.

Yalnız bu arada şöyle de bir diyaloğumuz oldu, o da komiktir. "Yaa ben," dedi "seni uzun saçlı, uzun boylu, sarışın bir oğlan olarak biliyordum. Hani geliyordun daha önce filan. Yani ben o diye çağırdım seni" dedi. Ben "tüh lan herif başkanısını yerine beni çağırmış, o kadar umutlandıydık, mektup yazdı falan filan diye. Yazılar benim ama o herif beni işte biriyle karıştırıyor, başka birisiyle..." diye düşündüm.

Böyle kısa bir üzüntü geçirdiydim, öylelikle başladım çalışmaya. Her hafta gittim, sürekli yazılarım çıkmaya başladı.

- İsmet abi o sıralarda ne yazıyordu, seçme saçmalar mı yazıyordu?

- Seçme saçmalar yazıyordu. Güncel olaylarla ilgili uzun röportajlar o zaman hatırlıyorum, Olimpiyatlar vardı . Erovizyon, olimpiyat, böyle bir şeyi her hafta yazıyordu. Onun dışında İsmet Abi karikatür esprisi de buluyordu. Çok sıkışılınca falan, kapak bile buluyordu. Ondan sonra benden özellikle yazar olmamı istediğini hatırlıyorum.

Burada çok karikatürcü var, bunların hepsi yazı getiriyor ilk önce, ondan sonra espri bulmaya döküyorlar işi, ondan sonra sen istersen karikatür esprisi bulma, bi teklif sen de benim çırağım ol gibisinden. O zaman zaten Murtaza da vardı. Murtaza da karikatür esprisi buluyordu. "Bak bu bile bunun için geldi, Sonra özellikle yazı yaz" dedi. Ben de onu dinledim, hakikaten. Hiç karikatür esprisi bulmaya çalışmadım, zaten bulabilir miydim, bilmiyorum ama, çizgi kabiliyetim de yok. Eskiz meskiz çizemiyorum ama oradaki çocuklar yapıyordu, espriyi kendi bulup birine çizdirtiyordu.

- Nasıl bir insandı peki, Güleç yüzlü müydü, esprili miydi, çalışma temposu nasıldı, onları biraz anlatır mısın?

- Çok esprili bir insandı, yani karikatürcüler ciddi olur ama o karışık espriler yapabiliyordu. Havai fişek gibi kakara, kikiri diye. Belli bir saatimiz oluyordu, bütün diğer karikatürcüler grubumuz o aradaki boşlukları dolduracağız. O sırada karşılıklı oturuyorduk ve inanılmaz espriler yapıyordu. Yani durmadan gülüyorduk. Ondan sonra öyle yapa yapa paslaşırken, oradaki boşluğu dolduruyorduk. İşine çok bağlıydı.

- Kaç yaşındaydı o zamanlar 50 var mıydı?

- Yok, 42 yaşında vefat etti zaten. Epey genç bir yaşta kaybettik. O zaman da, benim çalışmaya başladığım zamanlarda demek ki 39, 40 civarındaydı. Rahatsızlığını biliyordu, yüksek tansiyonu olduğunu.

MİZAH ÖĞRETMENİ

- Yüksek tansiyondan mı rahatsızdı?

- Evet, ondan veda etti. Ama çok aldırış etmiyordu. Yani ilaç falan veriyorlardı, onu hiç içmiyordu bu beni sersemletiyor diye.

- Ailesi ile olan ilişkisinden ya da özel yaşantısından bir şeyler anlatır mıydı, peki?

- Komik şeyler anlatıyordu, kızının okul arkadaşlarını anlatıyordu, kızı ilkokula gidiyordu o zaman. Ondan sonra kızının ödevlerini yaptırıyordu bana, çırak statüsü ile. Matematik falan gibi, ilginç şeyler diye onları çözüyordum.

Bunun dışında mızıka çalardı, belli zamanlarda, bunu benim gibi kimse çalamaz deyip, böyle pompalı mızıkası vardı, şöyle yandan. Ondan sonra doğaya çok düşkündü. Hayvan beslemeye..

Çok acayip balıkları vardı, onlara solucan alıyordu. Mısır çarşısından, böyle bir toprak solucan içinde yüzüyor, su bardağının içinde, mahvoluyordu gelenler onu görünce.

Bir de çok teşvik ediciydi, Gırgır'ın kadrosu çok kalabalık o zaman dünyanın 3. büyük mizah dergisisiydi. Orada bir yazar olarak devam etmek çok zordur.Hepsi canavar gibi karikatürcü. Hepsi de ünlü aynı zamanda.

- Onun dışında senden başka yetiştirdiği yazar var mıydı, yanında çalışan?

- Valla, birebir mektup yazıp da çağırdığı bir tek beni biliyorum, ama onun dışında, orada bulunmak vesilesiyle zaten oradaki herkes yazı anlamında ondan çok büyük şeyler öğreniyordu, Mustafa Kamil Zorti, Can Barslan, Gani Müjde bunların hepsi aynı odada çalışıyordu zaten. Vedat Özdemiroğlu oldu son zamanlar, belki.

- Peki İsmet Çelik'in kitabının yayınlanmasında başınıza gelen anılar var mı, yani nereden çıktı bu kitabın yayınlanma fikri?

- Ben çok uzun zamandan beri bunu yapmayı istiyordum, konuda yazdım, çizdim. Hem gazetelerdekini, hem dergidekileri bir araya getirmek istedim. Fakat böyle bir zamanım yoktu benim.

Daha sonra ailesi burayı ziyaretinde ve beni ziyaretlerinde orijinallerle beraber "artık yapalım şu işi bizde istiyoruz" dediler. Ondan sonra, onun üzerine biraz, bir sene kadar dizgi mizgi onlarla falan uğraştık ama bu sene Kasım ayına yetiştirmeyi planlıyorduk, yetişti de hakikaten. Daha önce hem benim zamanım olmadı, hem de bir takım orijinalleri sadece ailesinde vardı. Biz de bulunmuyordu onlar. Bir de imzasız yazılardan hangisinin ona ait olduğunu falan biz pek bilemiyorduk. O yüzden hala öyle karambol olan şeyler var, o koyamadığımız ama çok komik yazılar, onu o sırada kimin yazdığı belli değil eskiden, kendime ait dönemi biliyorum ama daha önceki yılları bilmeme imkan yoktu. O yüzden biraz gecikti yani. Hem zamansızlıktan, hem de döküman eksikliğinden, ailesinden tamamladık onları, kitap ondan sonra çıktı.

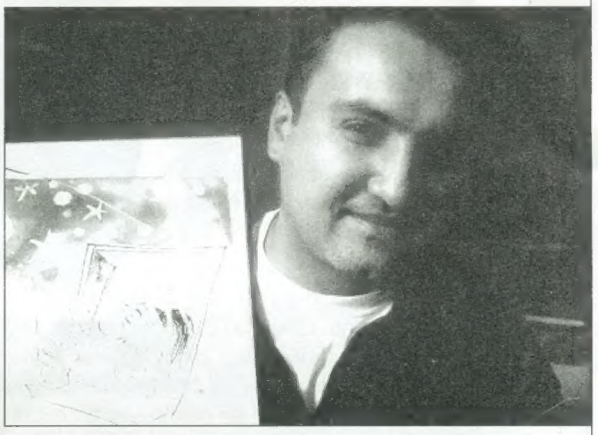

"...Mızıka çalardı, belli zamanlarda, bunu benim gibi kimse çalamaz deyip, böyle pompalı mızıkası vardı, şöyle yandan. Ondan sonra doğaya çok düşkündü. Hayvan beslemeye..."

- Dergiden dışarıya çıkıp gezer miydiniz? Mesela hiç gezdiğiniz zamanlar oldu mu, nerelere götürürdü sizi? Sultanahmet köftecisine falan.....

- Tabi, tabi öyle yerlere gidiyorduk, hep beraber. Mısır çarşısına giderdik, balık, akvaryum merakı vardı, onun için akvaryum almaya giderdik, bir de balık tutmayı çok seviyordu, akşamları; arabasının arkasında kova ve olta olurdu, Sarayburnu'ndan olta atıyorduk, geçerken sahil yolundan beni belli bir yere kadar bırakıyordu. Onun arabasına biniyordum, illa bir olta atıp şansını deniyordu. Balıkçının jargonunu çok iyi bilirdi, onu özellikle gider dinlerdi, akşama da gelip bize anlatırdı, hayvan kıyıya yaslanır diye bir laf öğrenmişti, mesela. İşte yavaş akın sırasında bir takım hayvanlar böyle gelirmiş. Balık, palamut, bilmem ne, kıyıdan geçermiş, hayvan kıyıya yaslandı mı çabuk çıkarmış, falan. İşte meteorolojik terimler.

- Hastalık sürecinde siz durumu farkettiniz mi, ne oluyor, ne bitiyor, diye?

- Hiç anlayamadık, tuvalete diye gitti Gırgır'da biz yanındaydık, ben yanındaydım. Doğan Güneş vardı, hemen hastaneye kaldırdık. Beyin kanaması öyle bir şey zaten. Yani son dakikaya kadar farkedilmiyor.

Hep beraber Mısır çarşısına gidiyorduk. Balık, akvaryum merakı vardı, bir de balık tutmayı çok seviyordu,arabasının akasında kova ve olta olurdu...

Tuvalete girmiş ve orada düşmüş. Hatta köfte söylemişti, köftesi geldi, soğuyor diye konuşuluyordu o sırada. Yani biz onu gazete içinde bir yerde falan zannettik. Bir süre sonra kapıyı kırdık çıkarttık dışarıya. İki üç gün içinde de vefat etti zaten.

Sonra o hastanenin domanımı yeterli değildir, diye Cerrahpaşa'ya tekrar döndük. Tekin abi yardım etti, götürdük, oraya yatırdık, oraya yattıktan sonra 2, 3 saat içinde gitti zaten.

- Peki öldükten sonra hakkında yazılan yazılar ya da konuşmalar ya da dergide birtakım şeyler konuşulmuştur elbette, yani hüzünlü müydü hep bu ko-

Yazarların mizah dergisinde üvey evlat olduğunu söylerdi. Herif tavşan çiziyor 62'den, kızıyordu. Bir keresinde "yiyorsa pi sayısından yılan yap görelim" demişti...

nuşlan şeyler? Yoksa esprili kişiliği ile ilgili miydi?

- İlk başta çok hüzünlendik tabi. Fakat Oğuz Abinin bana şöyle dediğini hatırlıyorum, "bu kadar seramonik şeyler yapmayın", "biz mizahçıyız." Seramonik, törensel... "Biz eninde sonunda bir mizahçıyız, işte biliyorsunuz."

Bir de o derginin usta adamıydı, hani dergiyi çıkarmak için şurası boş, burası boş... bilmem ne. Onun bu özelliğine ihanet olur yani dergiyi de geç bırakırsınız, gibi birşeyler söylediğini hatırlıyorum. Onun dışında tabi ne kadar olsa, mizahçı da olsak, bilmem ne de olsak ağır bir hüzün çöktüydü, o zaman onu hatırlıyorum.

- Peki Atilla Bey, mizah dünyasında İsmet Abi'nin de ustaları var mıydı, biliyor musun, anlatır mıydı?

- Suavi Sualp'ten çok etkilendiğini söylerdi...

- Nerelerde çalışmış peki, daha önceden çalıştığı dergiler var mı, yoksa direk Gırgır da mı başlamış çalışmaya?

- Ağırlıklı olarak ilk kez Gırgır'da, yani profesyonel olarak, onun dışında benim gibi öyle sağa sola gönderdiği yazılar falan olmuş, ama, ilk onu Oğuz Abi bir şekilde keşfetmiş. Gel burada çalış diye.

Gırgır'ın hakikaten ana kadrosundaydı yani işte basın kartı olan, sigortası olan, gazeteci kimliğiyle, Gırgır'ın Gırgır olmasından, büyük traja ulaşmasındaki o süreçte hep yer almış.

- Peki sana yaptığı ilginç bir espri falan var mı peki, bir şaka, el şakası?

- Yazarların mizah dergisinde, üvey evlat olduğunu söylerdi, ben de ona inanırım ve savunurum, kendi yetiştirdiğim adamlar içinde.

Herif orda tavşan çiziyor, 62'den... "Mahvediyorlar" diyordu, bir keresinde "yiyorsa pi sayısından yılan yap, göreyim ben seni" demişti. Öyle konuşma sırasında, öyle şeyler yapardı.

"...Çantasıyla çok ilginç ve yeni çok yetenekliydi. Hani bizim rahmetli Suavi'den gelen hafif uçar kaçar biraz tekerleme üzerine kurulu hani köprü altı cam filan gibi şeyler vardır..."

TEKİN ARAL İSMET ÇELİK'İ ANLATIYOR...

Özellikle derginin çıkmasından önce ben odamda rahmetli Altan Enbulak'la zaten beraber çalışırdık. İsmet genç, arkadaşları genç, yaşlı esprileri toplar odaya gelirdi.

İsmet'te zamanının ötesi

- Sayın Tekin Aral, İsmet Çelik'le ilgili anılarınız nelerdir?

- Şimdi önce İsmet'le ilgili şunları söylemeliyim. Bizim kanımız mizahçı olarak, o sırada dergi çıkarttığımız zaman Fırt'ı çıkarttığımız zaman özellikle İsmet orada çok büyük bir işi üstlenmişti. Benim sağ kolumdu.

Dergi çıkarırken gülerdik. Yani biz bu dergiyi çıkarırken eğlenirdik kendi gülme gereksinimimizi de böylece giderirdik. Özellikle derginin çıkmasından önce ben odamda rahmetli Altan Erbulak'la zaten beraber çalışırdık. İsmet genç, yaşlı arkadaşların esprilerini toplar odaya gelirdi. Ve benim hayatımda en çok güldüğüm zamanlarda bile çok keyif aldığım saatler o saatlerdi. İsmet'le Altan'la üçümüz otururduk dışardan bi arkadaş da katılır buna kapı açılır o sırada bi espri getirirdi böyle bi şeyimiz vardı birkaç saat geçirirdik.

- O sırada espriler mi seçiyordunuz?

- Espiri seçiyordu. Espiri seçerken gülüyoruz o sırada İsmet dün akşam, bir gece önce başından geçen bir şeyi anlatıyor minibüste giderken İsmet'in arabası filan yoktu minibüse binerdi dolmuşla giderdi. İsmet'in özelliği çok büyük bir ciddiyeti vardı. İnanılmayacak kadar. Yani bir mizahçıya yakışmayacak kadar.. Çünkü mizahçı biraz... hafif deli, bazen yarı deli, tam deli olanlardan oluyor.

İsmet'in müthiş bir bilinci ve disiplini vardı. İçimizde o derginin o saatte basıldığını, basılması gerektiğini, aşağıdaki makinenin bizi beklediğini, okuyucunun dergiyi beklediğini, bunları... Yani içimizdeki sorumluluğu en iyi taşıyan adam ismetti. İkincisi İsmet'de gözlemlediğim birşey, çok önemli, hayatımda işini bu

En çok güldüğüm zamanlarda İsmet vardı. İsmet'le Altan'la üçümüz otururduk dışardan bi arkadaş da katılır buna. Kapı açılır bi espri getirirdi ..

nde bir mizah dili vardı

kadar severek yapan. Allah belasını versin denilecek dakikalarda bile... işini severek bir özelliği vardı.

Bu kadar birşey kalıyor sayfanın ortasında bir delik duruyor o ona bir yazı yazarak oraya o insan yani ne yazsam gider belli yerde belli kaliteyi tutturmuş belli düzeyi tutturmuş bir adam için nasıl olsa çok zor olmaz. O anda otuz tane yazı yazan yırtan atan getirir okur, olmaz çocuklara danışır ve işin bu safhasını bile severek keyifle keyif katarak yazdığı yazıyı kendisi de gülerek en çok güldüğünü seçmeye çalışarak.

- İsmet Çelik dikkatli bir insan mıydı Tekin Abi?

- Çook. Çok dikkatli çalışmak gerekirdi, çok diye biliyordu İsmet benden yaşça çok küçüktü. Böyleydi belki de o dergilerin iyi çıkma güzel çıkma nedeni değildi ama İsmet daima kendisini mesafeyi çok güzel koyabilen çok enteresan ilginç bir adamdı birşey daha ben hayatımda İsmet kadar güzel lahmacun yiyen bir adam görmedim. Süper! Yani o lahmacunu çok severdi bizim karşımızda lahmacun yapan yerler vardı, fırın vardı. Lahmacunu yemeğe hazırlaması onu katlaması içinin malzemesini döşemesi falan filan ve yerken keyfi inanılmazdı.

- Sanat eseri sunuyordu...

- Sanat eseri inanılmazdı yani baya çok güzel bir iş yapar gibi lahmacun yer, arkadaşlar da onla ilgili espriler yapardı. İşte çantası vardı o çantayla koltuğunun altında, o bi ara moda oldu. Erkeklerin de belli bir çantayla dolaşması gibi bir şey oldu. İşte içine sigarasını koyuyor şunları alıyor bunları alıyor falan filan.. İsmet o modayı hep sürdürdü o çantasında.

ÇOK TİTİZ ÇALIŞIRDI

- Çantasıyla çok ilginç ve yeni çok yetenekliydi. Hani bizim rahmetli Suavi'den gelen hafif uçar kaçar biraz tekerleme üzerine kurulu hani köprü altı camcam filan gibi şeyler vardır. Seçme saçma yahut da seçmeden saçma Suavi'nin emeği hakikaten çok büyüktü. Zamanında o zaman için çok yeni ve genç bir mizah diliyle ortaya koyduğu birşey vardı. İsmet bunu çok farklı bir biçimde getirdi, buna felsefe koydu, onu daha elle tutulur belli konular üzerine ve güncel konular üzerine oturtmayı becerebildi.

- Bu dergilerde çıkan, grafikler var, İsmet Abi onu ilk yapanlardan biri Türkiye'de...

- İlk yapanlardan, iyi yapanlardan ilk yapan, hiç önemli değil hayatında belki birşeyi ilk yapan hiç önemli değildir. Tabii alkışlamak lazım aklına getirmiş yapmış ama iyi kim yapıyorsa o en iyisini yapardı. Öyküler aslında İsmet iyi bir öykücüydü. Ama biz o zamanlar dergilerde böyle mizah bilmece öykülerine pek yer veremiyordük. Gırgır'da bir bölüm vardı. Öykü dediğin zaman, gülmece öyküsü dediğin zaman herkes öykü yazabileceğine aklı kesiyordu. İsmet dünyanın en çok mizah öyküsü okuyan adamıydı, tüm dünyada.

- Evet çünkü binlerce geliyordu.

- Binlerce geliyordu ve odasında bir köşe vardı onun pencere kenarından bak, dışarısı görünmüyordu. O öykülerin üst üste yığılmış ve onları da okuyordu. Harika diyenlerdendi o.

- Peki Tekin abi hep mizahçılar için asık suratlı nemrut insanlar diye böyle bir geyik kelime söylenirdi.

- Yok. İsmet öyle değildi.

- Güler yüzlü bir insan mıydı?

- İsmet son derece güleç yüzlü. Zaten yüz ifadesi de hep böyle mutlu, bilinen şikayetçi görünmeyen, şirin, kısa boylu, yuvarlak yüzlü, güzeldi yüzü.

- Belki çocukların yaptığı bir şey olabilir.

- Bilemiyorum, yani.. Belki. Yeni bi de şey var tabii insan işini yaparken neticede mizahçılık basit değil. Sahne mizahçılığı, oyunculuk değil, yani insan işini yaparken ciddi oluyor. Tamam İsmet. Türkiye'nin en çok okunan en çok tepki alan, yani beyeni anlamında tepki alan bir yazardı. Yani İsmet oyun yazmalıydı... Çok genç kaybettik... oyun yazabilmeliydi. Bugün yaşasaydı İsmet televizyon trilyarderi olurdu.

- Evet olurdu. Ama yapar mıydı; tercih eder miydi?

- Onu bilemem, onu bilemem ama iyi yaptığına inanırsa yapardı. Niye yapmasın, kötü bir şey olacağına, kötüsünü yapan çok ama, iyisini yapmaya çalışan da var... Kitap yazabilmeyi bile gerçekleştiremedi, fırsat bulamadı, yoğun temposunun içinde.

- Çok teşekkürler Tekin abi bizi İsmet Abi hakkında malumatlandırdığınız için. ■

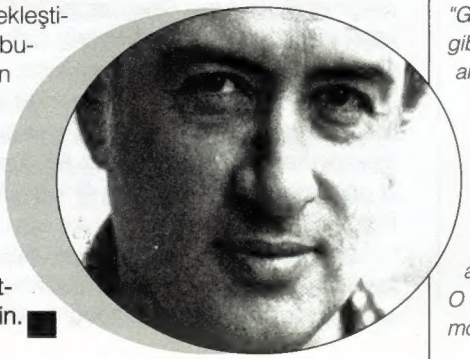

"...Üst üste yazılar yazar, yırtıp yeniden yazar, getirip okur, olmaz çocuklara danışır ve işin bu safhasını bile severek keyifle keyif katarak her yazdığı yazıyı kendisi de gülerek en çok güldüğünü seçmeye çalışarak..."

"Güzel bir iş yapar gibi lahmacun yer, arkadaşlar da onunla ilgili espriler yapardı. İşte çantası vardı o çantayla koltuğunun altında.. O çantalar bir ara moda oldu."

İsmet Çelik'ten yazılar

"GÜLİZAR"

Atıf ile Hulusi Bey birbirlerini çılgınlar gibi seven iki Karadenizli hemşeridirler. Bu nedenle Atıf Bey, Kızı Emel Sayın'ı Hulusi'nin erkek oğlu Ediz'le daha kundakta iken Zeytinyağlı Beşik Kertmesi usulü ile nişanlamıştır.

(Beşik kertmesi nasıl yapılır: Nişanlanmaları istenen çocuklar hafif ateşe gösterilmiş bir beşiğe yatırılır. Günün Diyanet İşleri Başkanı kimse eve gelir ve çocukların üzerine yarım baş kara lahana doğrar. Bundan sonra kız ve erkek tarafının akrabaları ellerine bir bıçak alarak beşikten birer kıymık yontar. Bu sırada bir kişi "Bakayrum pizum beşikten büyük yonga koparaysun Temel"der.

"...Beşikten kesilen kıymıklara bir naylon kılıf dikilerek mavi gözlü hamsi balıklarının boynuna geçirilir..."

Kız tarafı bu söze çok alınır ve "Uyy ne dedun... Ne dedun?" diye bağırarak tabancasını çeker. İki taraf 12 ölü 28 yaralı verdikten sonra beşikten kesilen kıymıklara bir naylon kılıf dikilerek mavi gözlü hamsi balıklarının boynuna geçirilir.

Daha sonra türküler söylenerek deniz kenarına götürülen bu balıklar, kızartılarak beşik kertmesi yapılan çocuklara yedirilir. Ve yarım saat sonra çocuklar Trabzon Devlet Hastanesi'ne götürülerek mideleri yıkatılır. Daha fazla bilgi için (Bkz. Beşik Kertmesi Devrimler Ansiklopedisi)

Evet,beşik kertmesini böylece açıkladıktan sonra filme geçelim. Aradan 1.90 boyunda uzun yıllar geçer ve çocuklar büyürler. Yalnız aradan geçen süre içerisinde Ediz Hun, Amerika'nın Cosmos Kulübü'nde Pele olarak futbol oynadığı için devamlı yurt dışında bulunmaktadır.

Bu nedenle beşikte nişanlanan gençler birbirlerini tanımamaktadırlar. Bir gün Ediz Hun, Türk Hava Yolları Treni ile yurda döner.

Fakat oğlunu karşılamak için Sirkeci Hava Alanı'na giden Hulusi Kentmen buraya inen uçakta oğlunu göremez....

Çünkü hayatın acı bir sürprizi sonunda Ediz Hun, Halkalı İstasyonu'na inmiştir. Her neyse, bu gibi tesadüfler kimin başına gelmiyor ki...

Bir cuma günü Emel Sayın ve Ediz Hun, Büyükada'nın deniz tarafına düşen bölümünde birbirleri ile tanışırlar. Fakat Emel Sayın kendisini Ediz Hun'a "Gülizar" takma adı ile tanıtır. Üstelik Ediz Hun'a astarını da ister diye yüz vermez.

Olaylar bu şekilde genişlerken Hulusi ve Atıf Bey iki genci dünya evine sokup kapıyı üzerlerine kilitlemek için harekete geçmişlerdir. Bir gün baba oğul, kızı görmek için Atıf Kaptan'ın film için kiralanmış köşküne giderler.

Ediz Hun burada beşik kertmesi ile nişanlanacağı kızı ilk kez görecektir. Fakat Ediz Hun'un kendisini görmeye geldiğini anlayan Emel Sayın, filmde komiklik olsun diye kılık değiştirir.

Tabii karşısında çalı süpürgesi gibi kekeme bir kız gören Ediz Hun: "Ben bu kızla evlenmem" diye red oyu verir. Haliyle Ediz kızı almak istemiyor diye babalar çok bozulur.

Bu arada Emel "Gülizar" adı ile bir gazinoda as solist olarak şarkı öttürmeye başlar. Hatta, İran'a gidip Şah'a konserler vermesine rağmen Atıf Bey kızı Emel Sayın'ın şarkıcı olduğundan habersizdir. Gülizar'ın yani Emel Sayın'ın hangi gazinoda çalıştığını gazetelerden öğrenen Ediz Hun her gece gazinoya gitmeye başlar.

Ediz'in "Gülizar" adında bir şarkıcı ile koalisyona gittiğini öğrenen Atıf Bey'in aklına çok güzel bir fikir gelir. Ediz Hun'u yakalatır ve ona "Kızı Emel Sayın'la evlenmediği takdirde Gülizar olan Emel Sayın'ı öldürteceğini" bildirir.

Çaresiz kalan Ediz Hun, Gülizar Emel Sayın'a gider ve Gülizar olmayan Emel Sayın'la evlenmeye mecbur olduğunu anlatır. Gülizar Emel Sayın, Ediz'in kendisini terk edip gene kendisi ile evlenmek istediğini öğrenince çok üzülür ve ağlaya ağlaya "Mavi Dünyam Benim" adlı şarkıyı söyler. Çünkü Ediz Hun'u çok seven Emel Sayın, haklı olarak kendisinden kıskanmaktadır.

Gerçi burası biraz karışık gibi görünüyorsa da durum gayet açıktır. Şimdii... Gülizar Emel Sayın'dır... Emel Sayın da Gülizar olduğuna göre bu problemin sağlamasını yapalım: Gülizar + Emel = 2 Emel Sayın... Elde var 1 adet Ediz Hun... 2 Emel Sayın'dan 1 adet Gülizar çıkardık mı geriye 1 adet Emel Sayın kalır. Ediz Hun'u da emel Sayın'la çarptığımız zaman 1x1=1 olur. Şeyy... Niye böyle oldu yahu? Bi dakika... Baştan yapalım. Bunlar önce 3 kişiydi. Gülizar - Emel - Ediz. Fakat çarptığımız zaman elde bir kişi kaldığına göre, bu Emel mi Ediz mi? Diyelim ki Emel Sayın. Ee... O zaman Ediz Hun nerde? Halbuki filmde vardı. Pekiyii... Filmde ölen falan da olmadığına göre... Sonunda niye üçün biri kaldı? Neyse. Şimdi anlarız...

- Hüseyin oğlum bana şu Facit hesap makinesini uzat bakiyim... Hay Allah bunun da pilleri bitmiş. Ali... Veli... Selami... Pil getirin lan...

- Buyur abi...

- Şu hesabı bi de siz yapın.

- Oldu abi... Hemen... Çıt, çıt, çıt... Tıkırt.... Cızzırt... Tamam abi hesap şak diye çıktı...

- Güzeel. Şimdi filmden çıkan sonucu söyleyin.

- Söylüyoruz abi. 1. Ediz Hun, Emel Sayın ve Gülizar'la evlendi, 2. Aslında Emel Sayın, Gülizar değil, Ediz Hun'muş, 3. Açılan sandık sayısı:447..229 kabul... 18 red..., 4. Günaydın'a bakmadan tencere yuvarlanır kapağını bulur, 5. Rejisör bu filmi istemeyerek yaptığını söylüyor... Ne olur adama bi şey yapıp elinizi kana bulamayın...

"KARAGÖZLÜM"

Oynayanlar: Türkan Şomay, Kadir Yıkanır, Ali Şam, Aynur Kaygan, Diclehan Kaban, Aziz Basmacı, Mürvet Sicim, Müjdat Ezen.

Türkan Şoray babası ile birlikte balık satarak hayatını kazanan genç bir kızdır... Şimdi diyeceksiniz ki... "Olabilir ne olmuş yani. Balık pazarlarında mahalle aralarında balık satan bir sürü genç kız var. Türkan Şoray'ın balık satması ve göbek atması çok mu anormal?"

Yoo... Normaaal!... Hani şey diyecektim. Bu filmi yapanlar niçin Türkan Şoray'a balık sattırmışlar ve de şarkı söyletmişler? Böyle yapmakla filme hiç bir özellik katmamışlar ki... Herkesin bildiği gibi Türkiye'de genç kızların balık satması ve Müşterilere şarkı söyleyip göbek atması hep rastlanan bir şey. Acaba diyorum, ülkemizin sayılı yönetmenlerinden Atıf Yılmaz, bu filmde Türkan Şoray'ı inşaatlarda amelelik yapan genç bir kız olarak izleyiciye sunamaz mıydı? Böyle yapsaydı sanırım çok daha ilginç bir film ortaya çıkabilirdi. Fakat nedense böyle bir şey düşünülmemiş. Her neyse... Demek ki adamların bir bildiği var. Biz bunları bırakıp filme dönsek iyi olacak.

Türkan Şoray, babası Temel Reis'le birlikte balıkçılık yapan bir genç kızdır. Demiştik. Gayet güzel bir kız olan balıktan zehirlenenleri şarkılarıyla tedavi eden bu Türkan Şoray, pek öyle evlenmek yanlısı da değildir hani. Örneğin Yengeç Rıza, Türkan Şoray'la evlenmek ister. Fakat Türkan: "Ben bir yengeçle evlenecek kadar enayi değilim. Benim gönlüm, palamut, lüfer ve kalkanda." diyerek Yengeç'in bu evlenme teklifini reddeder.

Günlerden bir gün, genç piyanist Şopen Kadir'in canı durup dururken karides yemek ister.... Ve arkadaşı Çaykovski ile birlikte balık pazarına giderler. Rahmetli Mozart ölürken son nefesinde: "Karides alacaksanız Türkan Şoray'dan şaşmayacaksınız" diye cümle alemin müzisyenlerine vasiyette bulunduğu için şopen Kadir de doğruca Türkan Şoray'ın tezgahına gider...

Fakat Türkan Şoray karidesleri Hafta Sonu gazetesinden yapılmış kesekağıdına koyduğu için Şopen Kadir karidesleri almak istemez. Türkan'a: "Saklambaç gazetesinden kese kağıdın yok mu? Ben Güzin Abla'yı okumaya meraklıyım. Yoksa almam"der. Bu yüzden aralarında tartışma çıkar. Fakat araya giren İstavrit: "Denize karşı ayıp olmuyor mu?" diyerek bu tartışmayı yatıştırır. Ama bu olayda Türkan, Şopen Kadir'den hoşlanmaz. Şopen de Türkan'a biraz falsolu bakmıştır.

Bu olayların üzerinden takriben dört gün geçtikten sonra Şopen Kadir işsiz kalır. Ama aynı tarihlerde Kazablanka Gazinosu'nda şef garson olarak çalışan Bethoven, Şopen Kadir'i garson olarak yanına aldırtır. Böylece piyanist Şopen, gazinoda garsonluk yapmaya başlar.

Bir gün gazinocular kralı Osman lokantada yemek yerken Türkan Şoray'ın balık satarak şarkı söylediğini duyar. Ve: "Ulan kızdaki sese bak be... Martılarda bile böyle ses yok" diyerek Türkan Şoray'a gazinosunda şarkı söylemesi için teklifte bulunur.

Türkan: "Ben gazinonuzda sadece balık etmek satsam olmaz mı?" dese de Osman Bey: "Hayır. Et ve Balık Kurumu buna izin vermez. Sen şarkı söyle yeter" deyip kızı gazinosuna alır.

Tabi Şopen Kadir de aynı gazinoda garsonluk icra etmektedir. Böylece (Hı... hı...hı... Sinirlenmeye başladım ha... Hay böyle filmi trolle avlayayım) Evet böylece Şopen Kadir'le genç kız arasında aşk gibi bazı duygular peydah olur. Ama Şopen Kadir Siyam kedisi sülalesinden geldiği için Türkan Şoray'ın saçları artık eskisi gibi balık yağı kokmadığından, kıza pek yüz vermek istemez.

Türkan Şoray'ın yine şarkı söyler gibi yaptığı bir gece gazinoya iki Amerikalı gelir. Çünkü o sıralarda Holivut'da kadın artist sıkıntısı çekilmektedir. Türkan Şoray'ın da ünü taa Amerika'lara yayılmış, bu iki ecnebi o yüzden Türkiye'ye gelmişlerdir.

Türkan Şoray'a: "Ne olursun Holivut'a gel. Rock Huston 'Ben ille de Türkan Şoray'la film çevirecem' diye tutturdu. Başka kadınları gözü görmez oldu. Kaç para isterseniz veririz. Hatta Türkiye ve Sadrazamın Sol Taş... Şey... Sadrazamın sol kulağı filmlerinde oynatacağız" diye yalvarmaya başlarlar.

Fakat Türkan Şoray bir türlü Amerika'ya gidip gitmemeye karar veremez. Çünkü Rüçhan Atlı kendisi-

"...Fakat Türkan Şoray karidesleri Hafta Sona gazetesinden yapılmış kese kağıdına koyduğu için Şopen Kadir karidesleri almak istemez..."

ne: "Olmaz" demiştir. Bütün bunlar olurken arada bir etraftan kaybolan Şopen Kadir, Türkan Şoray'a "Kömür Gözlüm", pardon kömür değildi (Evde kömür bitmeye başladı da. Kafam ikide bir de kömüre takılıyor) Kara Gözlüm adlı bir şarkı besteler. Ama bu besteyi kendisinin yaptığını öğrenirlerse beni işten kovarlar" diyerek kokmaktadır. Tabi yine kim olduğunu gizlemektedir.

Türkan Şoray işi gücü bırakıp bu meçhul besteciyi aramaya başlar. Bir kısım halk da: "Bu kadar gübreden bir filmin yönetmeni kim be" diyerek Atıf Yılmaz'ı marizlemek için aramaya çıkarlar. Nihayet bir gün Şopen Kadir, arkadaşı Çaykovski'ye: "Türkan Şoray'ı evime getir. Ona meçhul besteciyi göstericem" der.

Türkan bir koşuda Şopen Kadir'in evine gelir. Şopen, piyanosunun başındadır. Türkan nihayet meçhul besteciyi göreceği için çok heyecanlıdır. Ama Şopen Kadir'le karşılaşan Türkan, Kadir'i tanıyamaz. Çünkü Kadir, 8 tane kılı olan takma bir sakal taktığından katiyyen tanınmamaktadır. Ha... Bir de Kadir gür saçlı olmasına karşılık başına ayrıca bir peruk takmıştır. İnsan böyle kılığa girince tanınabilir mi? (Gerçi benim 6 yaşındaki kızım, Kadir'i hemen tanıdı ama.... Nasıl tanıyabildiğini hala anlıyamıyorum be.)

Şopen Kadir'le Türkan konuşmaya başlarlar. Kadir kıza: "Amerika'nın ne kadar kötü bir yer olduğunu, kızılderelilerin beyaz adamların nasıl kafa derilerini yüzdüklerini, kapalı kapılar ardındaki Washington'da nelerin döndüğünü ve Amerikalıların, Kunta Kinte'nin nasıl ayağını kestiklerini" bir bir anlatır. Sonra da: "Ben senin yerinde olsam gene balıkçılık yaparım. Şarkıcı-

"...Böylece Emel duymadığı halde kendisine söylenenleri anlamaya başlar. Diğer taraftan Adem Nizami, Emel Sayın'ın annesine: "Düğün ne zaman olacak?..."

lıkta iş yok. Halbuki balıkçı günde 70-80 bin liraya para demiyor" diyerek sözünü tamamlar.

Bunun üzerine Türkan tabii ki tekrar balıkçılık yapmaya ve müşterilerine şarkı söylemeye başlar. Ertesi gün Kadir balık pazarına gidip Türkan'dan balık ister. Fakat gene sakallı olduğundan kız Şopen Kadir'i tanımaz. (Hey yavrum hey... Ulan bu kadar kötü bir film yapmak da bir marifet valla.)

Kadir, balık alırken sakalını sıyırınca altından Tarık Akan çıkmaz mı? (Tabii çıkmaz canım. Hani çıksaydı sanki daha iyi olur gibime geliyor.) Hemen birbirlerine sarılırlar ve balık kokuları arasında sahile doğru yürürler. Etraflarına toplanan kediler onları alkışlarlar. Bu arada kavak ağacına çıkan balıklar da: "Ha... ha... ha... Ulan amma güzel filmmiş be..." diyerek gülmekten yerlere yatarlar.

"HASRET"

Oynayanlar: Emel Kayın, Engin Çavdar, Orçun Solak, Metin Kırkpınar, Suzan Tavcı, Münir Özpul, Adile Bronşit, Kemal Çuval.

Senaryo: *İsmet Çelik.* ***Kamera:*** *Şevket Yalaz*

Filmin çekildiği yıllarda İsmet Hesapoğlu ile evli olan Emel Sayın bir gazinoda az solist olarak çalışan genç bir kızdır. Engin Çavdar ise Emel Sayın'a her gece parmaklarını dahi kıpırdatmadan kemanı ile eşlik eden genç bir müzisyendir. Bunlara ek olarak da Emel Sayın'a aşıktır.

Fakat annesi yaşında olduğu için, Engin Çavdar, Emel'e bir türlü "Seni seviyorum Emel" diyememektedir. Bu arada transfer yapan bazı milletvekilleri kadar zengin bir iş adamı olan Adem nizami, her gece Emel Sayın'ı dinlemek için gazinoya gelmekte ve programdan sonra Emel Sayın'a küfelerle çiçek yollamaktadır. Hatta bir gece Adem Nizami, Emel Sayın'ın arabasının üzerine bir kamyon ay çiçeği, lahana, kıvırcık salata ve marul boşaltır. Amacı, zerzevat yolu ile Emel Sayın'ın kalbine girmektir. Devamlı atak güreşen Adem Nizami sonunda Emel Sayın'la nişanlanmayı başarır.

Emel'in zengin iş adamı Adem'e Havva'lık edeceğini öğrenen zavallı Engin Çavdar, büyük bir sarsıntı geçirir. Kandilli Rasathanesi sarsıntının 18.8 rihter ölçeğinde olduğu ve Ege Bölgesi'nde büyük ölçüde duyulduğunu açıklar.

Ama müzisyen genç Emel'e gene bir şey söylemez ve sahnede kemanı ile eşlik etmeye devam eder. Fakat "Alma mazlumun ahını çıkar aheste. Çek kürekleri mehtap uyanmasın" diye bir söz vardır....

İşte bu sözün kerameti bir kez daha kanıtlanır. Bir gece Emel Sayın sahnede şarkı söylerken Engin Çavdar yanına biraz fazla sokulunca kemanın yayı Emel Sayın'ın kulağına girer ve kızcağız sağır olur.

Türkiye'nin tam gün yasasına uyan tüm kulak doktorları Emel Sayın'ın yeniden duyabilmesi için seferber olurlar. Bazıları "Ameliyat olsun", bazıları "Kulak nakli yapılmalıdır", bazıları da "Boş verin lan... O film icabı sağır oldu" diye fikir yürütürler. Bu arada bir doktor Emel Sayın'a kulak... Pardon dudak hareketlerinden anlam çıkartmayı öğretir. Böylece Emel duymadığı halde kendisine söylenenleri anlamaya başlar. Diğer taraftan Adem Nizami, Emel Sayın'ın annesine: "Düğün ne zaman olacak? Bana onun kulağı lazım değil" gibi sözlerle baskı yapmaktadır.

Ama Emel Sayın'ın sağır olduktan sonra iyilik damarı kabarır ve onun bunun çocuklarına yardım etmeye başlar. Bu arada Ecevit ve Müezzinoğlu, da çocuk kılığına girip Emel Sayın'dan yardım ister ama Emel, Ecevit'in bıyıklarını görünce onların çocuk olmadığını anlar ve yardımda bulunmaz.

Kulak körü olduğu için artık şarkı söyleyemeyen Emel Sayın, Uludağ'daki bir evde oturmaya başlar. Burada nişanlısı Adem'in hediye ettiği dürbünle İstanbul'u gözlemek ve ağız kıpırtılarından halkın neler konuştuğun anlayarak vakit geçirmektedir.

Bir gün Engin Çavdar Çoban Yıldızı'na bakarak Emel Sayın'ın Uludağ'daki evini bulur ve hemen önüne bir kardan adam yapar. Sonra da içeri girip Emel'e, "İşte şu gördüğün benim amcamdır" diye kardan adamı gösterir. Bu sırada Adem Terazi (Şey bir dakika adamın adı neydi yahu? Ha... Buldum) Adem Nizami eve gelir ve "Vaay beni bir kardan adamla aldatı-

"...Yeni neticede mizahçılık basit değil. Sahne mizahçılığı, oyunculuk değil, yanı insan işini yaparken ciddi oluyor. Tamam İsmet. Türkiye'nin en çok okunan en çok tepki alan, yani beyeni anlamında tepki alan bir yazardı. Yani İsmet oyun yazmalıydı... Çok genç kaybettik... oyun yazabilmeliydi. Bugün yaşasaydı İsmet televizyon dizilerinden trilyarder olurdu..."

yorsun ha?" diyerek Engin Çavdar'ı evden kovar. Biraz sonra bahçeye çıkan Adem Nizamı kardan adamı görünce onu Engin Çavdar zannedip iyice sinirlenir ve "Sen hala buralarda mısın lan hıyar" diye bağırmaya başlar. Ama kardan adamın kendisine donuk bakışlarla kıpırdamadan baktığını görünce daha da kızar ve eline aldığı bir kibritle kardan adamın göğsündeki kılları tutuşturur...

Kardan adamı eriten Adem Nizami, bu işe Emel Sayın'ın çok üzüldüğünü görünce bir kimsesiz çocuklar yurdu açar... Ve adını SAĞIR SULTAN ÇOCUK YURDU koyar...

Artık Adem'den kurtulduğunu anlayan Emel Sayın, ameliyat olmaya karar verir. Doktorlar Emel Sayın'ı 5 dakikada ameliyat ederler ve hemen kulakları duymaya başlar. Fakat bu defa da burnu tıkanır. Burnunu ameliyatla açarlar... Arkasından da sağ gözündeki arpacık verem olur. Onu tedavi ettirir ettirmez bu defa diline perde iner.

Şimdi "Yok canım o kadar da değil artık" diyeceksiniz. Tabi o kadar değildi. Bu yazdığım gibi olsaydı film çok daha doğal olacaktı. Ama akıllarına gelmemiş herhalde. Neyse... Filmin sonundaki şarkılar fena değildi. Yalnız Engin Çavdar Keman çalmaya devam ederse kavuştuğu sevgilisi Emel Sayın'ı tekrar sağır edebilir. Bu nedenle dikkatli olmalıdır.

"İNTİKAM MELEĞİ KADIN OMLET"

Oynayanlar: Fatma İlik, Sevda Herdağ, Reha Yoğurtlukıl, Ahmet Semizel, Orcun Solak.

Senaryo: İsmet Çelik

Hamlet Fatma, annesi, babası ve amcası ile birlikte Belgrad Ormanları'nda yaşayan güzel bir kızdır. Hiç kente inmeyen bu vahşi ve zengin aile, sürekli olarak ormanda oturduğundan yavaş yavaş manyaklaşmaya başlarlar.

Bir gün domuz avlamaya çıkan Kasım Bey, ormanda saatlerce dolaşmasına karşın bir köstebek bile vuramaz. İşte tam o sıralarda uzaktan kardeşi Ahmet Bey görünür. Ahmet Bey: "Aman avcı vurma beniii, ben bu dağların oy balam maralıyam" diye türkü söyleyerek yürümektedir. Kardeşi Ahmet Bey'i gören Kasım Bey: "Ulan hiç bir şey vuramamıştım. Bari boş elle eve dönmeyim" deyip dürbünlü tüfeğini doğrulttuğu gibi kardeşini vurur. Tabii aynı günün akşamı TRT Haber Merkezi: "Ahmet Bey'in kimliği belirlenemeyen kişilerce öldürüldüğünü katil ve katillerin en kısa zamanda yakalanacağını" bildirir. He... he... he...

Kardeşini vuran Kasım Bey, hemen ertesi gün parlak bir cenaze töreni düzenler ve meftanın başında günün mana ve ehemmiyetini belirten bir konuşma yapar. Konuşmasına, "Bugün 23 Nisan, neşe doluyor insan" şiirini okuyarak son veren Kasım Bey: "Yahu hazır eş dost mezarlıkta toplanmışken bir de düğün yapalım" diyerek kardeşinin dul karısı Sevda Herdağ'la oracıkta evlenir.

Hamlet Fatma bu işe çok içerlemiştir. Annesine, "Yazıklar olsun anne... Babam ölür ölmez amcamla evlendin ha... Bunu senden ummazdım. Gözünü Şevket... Şey yani şehvet bürümüş. Oysa biraz sabretseydin ben seni fabrikatör Hulusi Kentmen'le evlendirecektim..." diye bozuk çalar. Ayrıcana babasının amcası tarafından öldürülmüş olabileceğinden de kuşkulanmaktadır.

Bu olaydan bir kaç gün sonra Ahmet Bey'in ölüsü hayalet olarak etrafta dolaşmaya başlar. Her gece Ahmet Bey'in hayaletini gören Kasım Bey'in adamları bir gün Hamlet Fatma'ya: "Babana bir şey söyle her gece çıkıp tek başına ormanda dolaşmasın. Başına kötü bir hal gelebilir" derler. Oysa Merhum Ahmet Bey'in kimseye bir zararı yoktur. O sadece her gece temiz hava almak için mezarlıktan çıkmakta, bir kaç nafile tur attıktan sonra tekrar çıktığı yere girmektedir.

Bir gece Hamlet ormanda babasının hayaletine rastlar. Birbirlerine hal hatır sorduktan sonra Fatma babasının hayaleti ne 10 puan değerindeki ilk soruyu sorar:

- Baba yattığın yerde rahat mısın?

- Hem de çok rahatım yavrum. Üç oda, L tipi bir salon, mutfak ve yatak odaları dörde dört. Üstelik deniz manzaralı. Kirası da 2.800...

- Oh... Ne kadar harika baba... Sen yat kalk da öldüğüne şükret.

- Hamdolsun... Bin şükür.

- Şey Baba... Seni kim öldürdü?

- Köprü altı cam cam, beni vurdu amcan kızım.

- Yaa. Demek öyle... Kanın yerde kalmayacak baba...

İsmet Çelik, "Gırgır döneminde" dergiyi çıkaran diğer arkadaşlarıyla birlikte, Altan Erbulak'a kurulan "komplo şakalardan birini" uygularlarken..

- Aferim kızım... İntikamımı almazsan ölümü gör. Ha şeyi soracaktım. Annen olacak o geri zekalı karı ne yapıyor?

- Hiç sorma baba... O amcamla evlendi.

- Nee! Öz ağabeyimle evlendi ha.... Ohh... Amanın kelle... kelle.... kelleyi verdik fırınaaa... Oh anam... Yandan yandan... Ağabeyimi bir aya kalmaz verem etmezse adam değilim. Lan anandan ne çekiyordum be... Oh.... Öldüm de kurtuldum. Böyle karıyı Allah düşmanıma vermesin. Tamam, ağabeyim ananla evlenmekle belasını bulmuş.

Bu konuşmadan sonra gerçeği öğrenen Hamlet Fatma, amcası ile annesinden intikam almaya karar verir. Yakınlarına: "Şimdi ben deli numarası yapıcam. Sakın amcama çaktırmayın" der ve anormal hareketler yapmaya başlar.

Önce asma kabaklarından bir orkestra kurar ve Örövizyon elemelerine katılıp birinci olur. Daha sonra, "Yokluğun belini kırdık -Her şey vaadır. Dün dündür bugün bugündür- Yağ yok diyene bir kamyon gönderirim" gibi laflar etmeye başlayınca millet "Tamam artık bu kız tozuttu" diyerek Hamlet Fatma'nın delirdiğini zanneder.

Aslında Fatma'nın amacı yaptığı bu hareketlerle Bakırköy Sinir ve Ruh Hastalıkları Vakfı'ndan para koparmaktır. Hastane baş hekimi Sıtkı Bey, Hamlet'e "Üzülmemesini ve çok çalışırsa ileride iyi bir deli olacağını" söyler.

Bir gün amcası Hamlet'in iki kız arkadaşını ormana çağırır. Onlara Hamlet'in ne gibi manyak işler yaptığını gösterir. Hamlet de aslında böyle bir fırsat aramaktadır. Kızlara: "Şimdi bir tiyatro oynayacağız. Bana Nejat Uygur, Mete İnseleve Nevra Serezli'yi çağırın. Amcam bu oyunu seyredince mahvolacak" der. Her şey hazırlanır ve ertesi gece 9.15'te oyun başlar. Fakat oyunun yarısında amcası çok sinirlenir ve "Siz bana Karagöz'le Hacivat oynatıcaz demiştiniz. Siz resmen Şekspir'in Omlet'ini oynuyorsunuz lan.... Adam mı kazıklıyorsunuz? Verin bilet paramı" der ve tiyatrodan çıkar.

Bu olaydan sonra amcası karısına, "Şu Hamlet'le bir de sen konuş. Ya aklını başına toplasın, yahut da filmi bitirelim. Seyirci de oynatmaya başlayacak ha" diyerek karısını Hamlet'e gönderir. Ama amcasının adamı kızla, anası arasındaki konuşmaları dinlemek için perdenin arkasına saklanır. Perdenin kıpırdadığını gören Hamlet, "Perde ötesinde bir şey var herhalde" deyip bıçağını çektiği gibi perdeye saplar. Tahmin ettiği gibi perdenin arkasında sevdiği delikanlının babası vardır. Bıçağı böğrüne yiyen adam dışarı çıkar ve "Yıktın perdeyi eyledin viran... Gidip Metin Erksan'a haber vereyim heman... da sana bu perdeyi ödetsin" deyip yere yığılır.

Artık Hamlet'in iyice kafa şeytmeye başladığını gören amcası, Fatma'yı kız arkadaşları ile birlikte Amerika'ya gönderir. Kızlara bir mektup verir. Aslında amca bu mektubu eski bir CIA ajanına yazmıştır. Mektupta Hamlet'in oracıkta öldürülmesini istemektedir.

THY grevde olduğu için Hamlet ve arkadaşları bir taksiye binip Amerika'ya hareket ederler. Bulgaristan'ın Varna Plajı'na geldiklerinde Hamlet kızlara: "İstanbul'da pislikten denize girilmiyor. Gelin burada biraz yüzelim" der. Kızlar soyunup denize girdiğinde bir saksağan gelip Hamlet'in omuzuna konar ve ona, "Kızların çantasında bir mektup olduğunu" söyler. Hamlet mektubu okuyunca kendisine amcasının tuzak kurduğunu anlar. Hemen geri dönen Hamlet evine gelir. Fakat sevgilisi Orhan'ın intihar ettiğini öğrenir. Hamlet birden ortaya atılarak, "Beni Orhan'la gömün... Çünkü mezar fiyatları 30 bin lira olmuş. Böyle hazır mezar bir daha ele geçmez" diye bağırmaya başlar. Ama intihar eden Orhan'ın abisi Osman: "Kardeşim Hamlet yüzünden intihar etti. Ben de Hamlet'i öldürücem" deyip dürbünlü tüfekle Fatma'yı aramaya başlar. Aslında niyeti Fatma'yı dürbünle dikizlemektir. Bu sırada amca da silahını kapar ve "Heeeyt' ulan... Çoktandır adam vurmamıştım. Bir iki kişi temizlesem iyi olacak" diye bağırarak o da orman adalar. Hamlet de bir tüfek alır. Sonra filmde kim varsa eline bir tüfek alıp birbirlerine ateş etmeye başlar. Bu sırada Sevda Herdağ Orçun Solak, iki kameraman, 6 figüran ölür. Rejisör kazayla ayağından yaralanır. Son anda Hamlet ve amcası karşı karşıya gelirler. Hamlet "Çek silahını Co" diye bağırıp ateş eder ve amcasını öldürür... Sonrada eline geçirdiği sopa ile filmi döver...

"KEZBAN PARİSTE"

(Biz buradayız) Oynayanlar: Hülya Çok yiğit, İzzet Nanay, Hulusi Betmen, Cevat Kartaloş, Oya Geri. Senaryo: İsmet Çelik. Kamera: Mehmet Polat

Zengin ve yakışıklı bir delikanlı olan İzzet Günay, TV'nin düzenlediği "Ülkeler Kapışıyor" programında yüksek puan tutturduğu için Çekoslovakya'ya davet edilir.

"Oh anam... Bedavadan Çekoslovakya'yı görücez" diyerek çok sevinen İzzet Günay, otomobili ile yola çıkar. Fakat görünmez bir kazaya uğrar... (Filmde kazayı göremediğimiz için bu olsa olsa görünmez bir kazadır.) Hemen bir köy evine getirilen İzzet Günay burada sırt üstü yatağa yatırılır. Bu evde Hülya Koçyiğit, yani Kezban, dedesi Sami Efendi ile oturmaktadır.

Hayatında ilk defa Merbi Eksıra ile traş olmuş bir şehir delikanlısı gören Kezban, o gece ani bir şekilde İzzet'e aşık olur. Sabaha kadar İzzet'in başında oturan Kezban, ileride bu delikanlı yüzünden başına neler geleceğini nereden bilebilir ki?... (Gibi bir laf ettikten sonra sabah olur.)

Ertesi sabah İzzet Günay'a rafadan inek sütü sağmak için dışarı çıkan Kezban, geri döndüğünde bir de ne görsün. a. İzzet Günay'ı görmesin, b. Biraz görsün, c. Türkiye'nin başkenti Ağrı Dağı'dır.

Doğru cevap: "İzzet Günay'ı görmesin"di. Böylece dört numaralı yarışmacıya 2 puan daha yazıyorum.

Evet gerçekten de Kezban geri döndüğünde gece komada yatan İzzet Günay'ı yatağında göremez. Çünkü İzzet Efendi hemencecik iyileşmiş ve evden gitmiştir. Dedesi Kezban'a durumu bu şekilde açıkladıktan sonra Kezban çok üzülür ve o üzüntü ile kendisini süte verir.

Biraz sonra Kezban'ın dedesi Sami Bey, ormanda dolaşmaya çıkar. Tam o sırada bir köylü "Sami Baba, dikkat et... Skylab düşüyor. Kolla kendini" diye bağırır. Ama geç kalmıştır. Skylab Sami Dede'nin tam kulak tozuna isabet eder ve adamcağız oracıkta ölür. Böylece filmden bir kişi eksilir. Geriye 2 kişi kalır.

(He.... he... he... hı... hı... hı... hı... Gıdıklamayın lan. Burda film yazıyoruz.)

Tabii dedesi ölünce zavallı Kezban yalnız kalır. Bu nedenle İstanbul'da oturan Kâzım amcasının yanına gitmeye karar verir. Kezban, amcasını sayılı zenginlerden zannetmektedir. Oysa Kâzım denilen amcası bir köşkte uşaktır... Yeğeninin geleceğini öğrenen Kâzım Bey hemen bir plan kurar. (Gırç... gırç... gırç.... gırç.... Plan kurulurken çıkan ses.)

Rastlantı bu ya, köşkün gerçek sahibi Hulusi Betmen, o sıralarda tedavi için Avrupa'da bulunmaktadır. İzzet Künay da torunu olmaktadır. Ama İzzet de o sıralarda köşkten uzak bir yerlerdedir.

Neyse... Kezban köşke gelir. Amcası da, köşkün sahipleri o anda ortalıkta olmadığı için kendisini ev sahibi olarak yeğenine tanıtır. (Yani bundan önce "Bulunmaz Uşak" adlı 30-40 tane film izlemiştik ya... Gene aynı şey olur.)

Tabii biraz sonra herkesin tahmin ettiği gibi İzzet Günay, sevgilisi Sevda Hanım'la eve gelir. Haliyle amcasının foyası meydan çıkar. Kezban da evde hizmetçi olarak çalışmaya başlar. Ertesi gün İzzet Günay ve sevgilisi Sevda, Atina'ya gitmek üzere hazırlanırlar. Niyetleri Karamanlis'le Ege Kıta Sahanlığı konusunda görüşmektir. Makat... Yani fakat, tam o sırada evin asıl sahibi, İzzet'in dedesi, Niyazi'nin eniştesi, bayan Naciye'nin dayısı, Cemil, Fatih, B. Mehmet ve Sedat 3'ün amcaları, Konya eşrafından Hulusi Betmen Şişli Camiinde kılınan öğle namazından sonra tedavi için gittiği Londra'dan çıkagelmez mi? (Ayağındaaa... Kunduraa... Ayağındaaa Kunduraaa.... "Şimdi bu türkü nereden çıktı" diyeceksiniz. Boşverin yahu... Biraz da biz saçmalayalım.) Aslında Londra'dan gelen Hulusi Betmen ağır hastadır.... Bu nedenle torunu İzzet, Atina seyahatini ileri bir tarihe erteler. Sevgilisi Sevda da Atina'ya tek başına gider.

Dede Hulusi Betmen ağır hasta olduğundan İzzet Künay'ı yanına çağırır ve ona: "Oğlum İzzet. Bir gece ansızın ölebilirim. Bu yüzden yarım saate kadar sevdiğin kızla evlenmeni istiyorum. Çabuk kızı bana getirip göster. Yoksa inat için ölmem ulan. Sen de nah mirasıma konarsın" diye sert bir emir verir... Sevgilisi o sıralarda Atina'da olduğundan tabii, İzzet'in etekleri tutuşur. Hemen aklına Kezban gelir ve elinden tüttüğu gibi kızı, "İşte evleneceğim kız bu. Artık ölebilirsin" deyip dedesine gösterir... Hulusi Betmen karşısında Kezban'ı görünce: "Aa.. Bu Hülya Koçyiğit be..." diyerek çok sevinir. Ve imzalı bir resmini ister... Tabi kıza hemen kanı kaynar.

O gece Hulusi Betmen, "Garg... garg..." diye geğirmeye başlar. Geğirdikçe açılır. Açıldıkça geğirir ve "Heeeyt ulan bee... Dağıtırım lan burayı... Meğer ben de gaz varmış. Bu doktorlar beni perhiz yaptıra yaptıra öldürecek. Ben Süna Yıldız oğlumuyum lan? Getirin 3 tencere kuru fasulye, 8 ekmek, 1,5 kilo telkadayıfı, 2 kilo da suböreği" diye ortalığı inletmeye başlar.

Hemen sofra başına çöken Hulusi Betmen, ana muhalefet lideri gibi yemeye başlar. Bir taraftan da: "Bu film gayri meşrudur... Bednamdır... Mutfak isyan halindedir" gibi sözler ederek önüne konanları silip süpürür...Ertesi sabah da, "Kezban'la hemen evleneceksin" diye İzzet Günay'a kafa ütülemeye başlar.

Tabii İzzet dedesine: "Dede lan. Bu kız benim sevgilim değil" diyemediğinden, ister istemez evlenmeye razı olur. Düğünden sonra Kezban'la İzzet "İşi olmayan giremez" yazan bir odaya girerler. Fakat İzzet ilk gece eşine ne gibi hareketler yapacağını bilmediğinden odadan çıkar ve "Dertleriniz için Buradayım"ın yazarı Güzin Abla'ya bir mektup yazmaya kalkar...

Ama dedesi Hulusi, kapı önünde nöbet tutmaktadır. İzzet'i dışarda görünce: "Lan kerata senin böyle bir gecede dışarıda ne işin var? Çabuk içeri gir... Yoksa senin yerine odaya ben dalarım ha" diye bağırır. Tabii İzzet de mecburen içeri girer.

Fakat Keban köylü kızı olduğu için İzzet bir türlü bu kızla evliliğini kendisine yedirmez. Devamlı Kezban'dan kurtulmak ister. Ama Kezban köyde öğrendiği son moda danslarla İzzet'i deli eder. Hele bir su kayağı yapar ki... Breh... Breh.... O kadar olur yani... (Bizim köylü kızlarımız kadar güzel su kayağı yapan ikinci bir ülke yoktur valla. Tevekkeli değil uluslararası su kayağı yarışmalarında her köyden bir dünya şampiyonu çıkarıyoruz. Zaten filmin bir tek bu sahnesi gerçeğe uyuyor. Afferin lan.)

Derken İzzet, eski sevgilisi Sevda'yı alıp Paris'e kaçar. Arkasından Kezban Paris'e gider. Ve Paris'te, Piyer adlı Kayhan Yıldızoğlu ile İzzet'i kıskandırır. Bu defa Kezban kaçar, İzzet kovalamaya başlar. İzzet Kaçar, piyer kovalar. Sonra Sevda Kezban'ı, Piyer İzzet'i kovalar. Uzatmayalım, Kezban bu kovalamacada İstanbul'a gelip, bir koşuda Bursa'ya gider.

Bursa'ya gidişinin nedeni de köşkte şoförlük yapan, adı neydi bakiyim... Neyse adını ittir et. İşte o delikanlının karısına ilaç götürür.

İzzet ise Kezban'ın o şoföre kaçtığını tahmin eder ve Hulusi'ye: "Gördün mü? Kezban'ın sevgilisi varmış" diye şikayet eder... Bu defa Hulusi Betmen: "Yüzümüzün akı ile bu filmin mokunu çıkardık. Ben de Londra'ya gideyim bari" deyip Bursa'ya gider. Biraz sonra Kezban Bursa'dan döner (İnegöl'den köfte) Ama yatağı boş görünce dedenin tahtalı köye gittiğini zanneder. O üzüntü ile evden kaçıp köye döner. Arkadan Hulusi, Erzurum'dan bir telgraf çekip, "Mısır üzerinden hareket ettiğini" bildirir. Her zaman olduğu gibi filmin dibinde Kezban'ın masum olduğu ve iftiraya kurban gittiği anlaşılır... Bu defa İzzet yeniden Kezban'ın köyü yakınlarında kaza geçirmiş gibi yapıp filmin başında olduğu gibi Kezban'ın evine gider. İzzet'in üzeri örtülü olduğundan Kezban: "Bu herif de kim? Kazaya uğrayan bize geliyor" diye örtüyü kaldırır ki... Bir de ne görsün? a. Hulusi'yi görsün. b. İzzet'i görsün, c. Abi... Biraz da bizi görsün....

Doğru cevap (B) şıkkıdır. İki puan da bir numaralı yarışmacıya yazıyorum. Puanlar 15-15 olduğuna göre şimdi hepinize 5'er penaltı çekicem... Hele Hülya ile İzzet birbirlerine sarılsınlar da... Tamam ikisi de barıştı. Hadi şimdi geçin kaleye bakıyım. Güümm.... Şangır.... Hay Allah, filme sinirlendiğim için camları indirdim. Neyse bundan sonra atacaklarımı tam doksana takmazsam ne isterseniz söyleyin....

KINALI YAPINCAK

Oynayanlar: Hülya Doçyiğit, Engin Çavdar, Aliye Roma, Avni Pilligil, Hulusi Köykent, Mualla Süper Senaryo: İsmet Çelik Kamera: Necdet Şen

ORHAN ALEV: İsmet Abi.... Duyduğuma göre sigarayı bırakmışsın. Kaç gün oldu?

BEN: Evet bıraktım. Hiç de aramıyorum. Dur bakiyim... Bırakalı bugün 3 gün 19 saat 22 dakika olmuş.

ERDAL ŞAHİN: Abi akşamki filmi yazacak mısın?

BEN: Hangi akşamki filmi?

ORHAN ALEV: Dün akşam oynayan filmi diyor. Kınalı Yapıncak filmini...

BEN: Ha tamam hatırladım. Engin Çavdar'la Safiye Ayla başrolde oynamışlardı. Ne kıyak filmdi be. Hani değirmende yangın çıktı. O sahne çok şahaneydi işte...

ERDAL ŞAHİN: Abi o sahnenin neresi güzeldi. Hem daha filmin başıydı.

BEN: Lan en kral sahne orasaydı be... Yangında ne biçim bol duman vardı. Valla Malboro'dan öyle bol duman gelmez.

ORHAN ALEV: Neyse İsmet abi... Sen şimdi Kınalı Yapıncak filmini yazacak mısın?

MEHMET POLAT: Yazamaz. Zaten sigarayı bıraktığından beri üç gündür bir tek espri bulamadı... Filmi hiç yazamaz.... ■

BİR ÇİZGİ USTASI

BEHİÇ AK

Dergiler, kalıpların dışında bir mizah yapmakta ve bazılarımız tarafından eleştirilmekte. Büyük bir okur kitlesine de karikatürü yayması açısından sevindirici.

Gençlere olanaklar...

MİZAH KÜLTÜRÜ

Türk karikatürünün gelişme çizgisine baktığımızda gazetelerden çok dergilerin bu gelişimde daha çok rol oynadığını görmekteyiz. Bu sayımızı kronolojik bir sıra içinde inceleyecek olursak bu gerçeği daha canlı olarak göreceğiz.

130 yıllık karikatür geçmişimizde kuşkusuz en önemli dergi Teodor Kasap'ın sahibi bulunduğu ve ilk Türk Karikatürünün yayımlandığı "Diyojen" dergisidir. Belki hemen diyeceksiniz ki "Neden Diyojen?" Çünkü, Türk Karikatür Tarihi Diyojen'le başlıyor. Karikatür gibi büyük bir sanata ilk kez eğilen ve ona kapılarını, sayfalarını açan bu dergi önemli olmaz da ne olur?

İlk Türk karikatürünün 1870'de yayımlanmasından sonra Osmanlı ve Türk basınında karikatür ilk kez 1928'de Cemal Nadir Güler'le gazetede ağırlığını ortaya koyar. 1870 ile 1928 yılları arasında karikatür elli sekiz yıl, birkaç ufak ve önemsiz örneğin dışında salt dergilerde görülmüştür. Bu dergileri en önemlileri Karagöz, Edep Yahu, Kalem, Cem Zümrüd-ü Anka, Aydede, Diken, Güleryüz ve Akbaba'dır. Fakat bu süreç içinde adını saydığım dergiler gençlere olanak tanımamışlardır. Bunun da nedeni kuşkusuz o yıllarda karikatür sanatının yaygın olmamasıdır. Ancak, bu dergiler karikatürün tanınıp sevilmesinde büyük rol oynamışlar ve kamuoyu oluşturmuşlardır.

KARİKATÜR BÜYÜK BİR SANATTIR

Bu tarihten sonra 1950'ye kadar başta Yusuf Ziya Ortaç'ın Akbaba'sı, Sedat Simavi'nin Karikatür'ü, Cemal Erksan'ın Şaka'sı, Cemal Nadir Güler'in Amcabey'i, Ramiz Gökçe'nin Mizah'ı ve Sabahattin Ali ile Aziz Nesin'in Marko Paşa dergilerin görmekteyiz. Yukarıda saydığımız derilerin içinde kuşkusuz en uzun ömürlü olan ve altı yıl yayımlanan Akbaba Dergisinin Türk karikatüründe ve gençlere tanıdığı olanaklar açısından ayrı bir yeri vardır. Bu ayrıcalık Akbaba'nın çok uzun yıllar yayımlanmasından ileri gelmektedir.

Bu dergilerde orta kuşağın hemen hemen bütün çizerleri ilk eserlerini yayımlama olanağı bulmuşlar ve kısa bir süre içinde okurlarca benimsenmişlerdi.

Necmi Rıza Ayçan, Orhan Ural, Şevki Çankaya, Turhan Selçuk, Mim Uykusuz, Nehar Tüblek, Bedri Koraman, Sururi Gümen, Hüseyin Mumcu, Mıstık, Yalçın Çetin, Eflatun Nuri Erkoç, Suat Yalaz ve Semih Balcıoğlu bu dönemin dergilerce karikatürümüze armağan ettiği çizerlerdir.

1946'dan sonra demokrasi döneminin başlamasıyla birlikte karikatürün ağırlığını dergilerde görmekteyiz. O yıllarda orta kuşak çizerlerinin çoğunun günlük gazetelerde hergün eserleri yayımlanmış ve bir gazetenin birinci sayfası karikatürsüz olarak düşünülemez duruma gelmişti.

Ne var ki, yukarıdaki isimlerini saydığımız dergiler teker teker kapanınca Akbaba kendi alanında yalnız kalmıştır.

1950-1960 yılları arasında dergi gazete karikatürcülüğü açısından, daha doğrusu karikatürümüz açısından çok önemli bir dönemdir. Bir taraftan karikatüre önem veren Hafta Dergisi, Tef, Kırk bir buçuk, Dolmuş, Karikatür, Taş, Taş-Karikatür dergileri akbaba"nın yanında yayın hayatına atılmışlardır. Orta kuşak temsilcileri bir yandan "yazısız" karikatürün ilk ve başarılı örneklerini verirlerken, diğer yandan da devrin iktidarına karşı çizgileriyle büyük bir savaş vermişlerdir. Bu arada yeni yayınlanan dergiler de kendilerinden öncekiler gibi olmuş kısa sürede ve çeşitli nedenlerle içerikleri daha doyurucu olmalarına rağmen kapanmak zorunda kalmışlardır. ancak, her yeni dergi bünyesinde yeni çizerler çıkarmış, kendinden önceki dergilerin gittiği yoldan şaşmamıştır. Bu dönemde de Oğuz Aral, Cafer Zorlu, Zeki Beyner, Tonguç Yaşar, Burhan Solukçu, İsmail Biret dergilerin gençlere tanıdığı olanaktan yararlanarak karikatür dünyamıza atılmışlardır.

1960 yılından sonra dergiciliğimiz 1972'ye kadar Akbaba'nın tekelinde kalmıştır. Ne var ki, 1967 yılında Yusuf Ziya Ortaç'ın ölümünden sonra Akbaba başsız kalmış ve 1972 yılında Gırgır 1975 yılında Çarşaf ve Fırt dergilerinin yayınlanmasından sonra yarım asırdan fazla süren yayın hayatına kendini yenilemediği için son vermiştir.

Bu dönem dergiciliğimizde değişik bir dönemin başlangıcıdır. Bu dönemde mizah dergileri büyük tirajlara ulaşmış ve gençlere en geniş olanaklar sağlayarak görevlerini bir okul gibi sürdürmektedirler. Bu dergiler alışılagelmişin dışında bir mizah yapmakta ve bir kesimce eleştirilmektedirler. Biz burada bu tartışmayı kenara itip, bu anlayışın kalıcı olmamasına rağmen, büyük bir okur kitlesince benimsenmesi ve karikatürün yayılması açısından sevindirici olduğunu belirtmek isteriz. Elimizdeki mizah dergilerinin dışında gazetelerimizin bu alana eğildiklerini görünce, bundan önce olduğu gibi bundan sonra da yarının şöhretlerinin yine dergilerimizden çıkacağına inanıyorum. Yeni gelen kuşağın da kişiliklerini bulduktan sonra ağabeyleri ve kendileri gibi dergilerden yeni karikatürcüler çıkaracağını görüyorum.

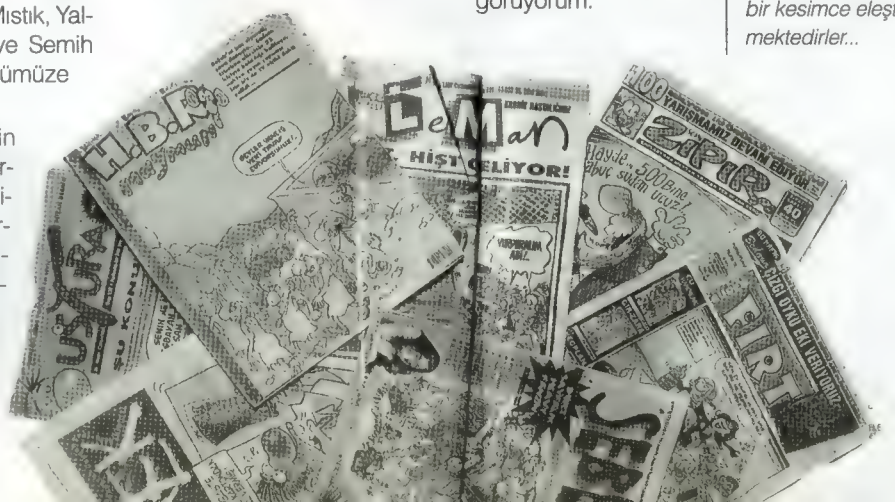

Mizah dergileri büyük tirajlara ulaşmış ve gençlere en geniş olanaklar sağlayarak görevlerini bir okul gibi sürdürmektedirler. Bu dergiler alışılagelmişin dışında bir mizah yapmakta ve bir kesimce eleştirilmektedirler...

KARAMİZAH MERKEZİ "KARİKATÜR

KARA mizah merkezi

ZÜBEYDE HASTÜRK

ARZU & HATİCE

ZÜBEYDE HASTÜRK

İMAM CİCİ

YUSUF KOT

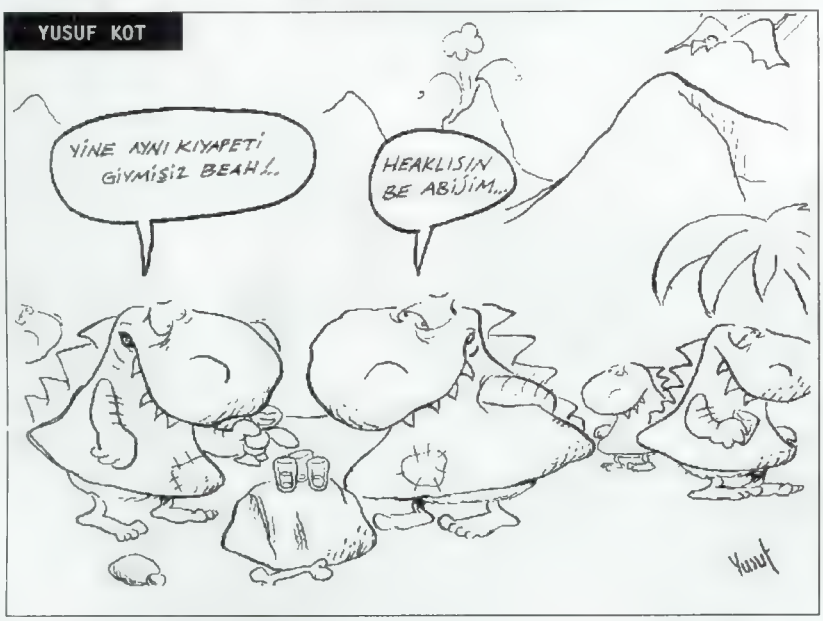

ELİF ÖZMISIRCI

OKULU" ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

YUSUF

ÖMER İPEKÇİ

İSMAİL BARAN

FARUK GÜNİNDİ

MERVE KIYAK

BAHTİYAR DOĞAN

KARAMİZAH MERKEZİ "KARİKATÜR

CAFER HADİMİOĞLU

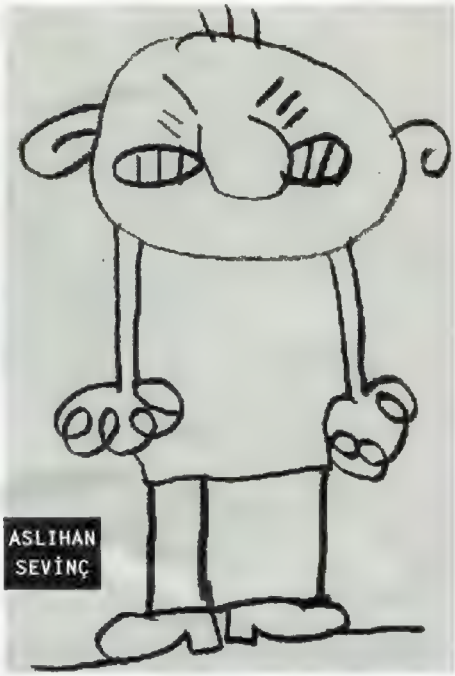

ASLIHAN SEVİNÇ

ONUR ÖNER

TUĞRUL ÖZEN

İSMAİL BARAN

SELİN TÜRKSOY

OKULU" ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

ŞENGÜL ALPAASLAN

AYKUT AYDIN

BAHADIR CEVİZLİ

ZÜBEYDE HASTÜRK

CİCİ & ELİF

Karikatür kendi dört köşesi içinde, kendi öğeleri arasındaki ilişkiden, anlatış biçiminden alır güzelliğini. Bu yüzden kalıcıdır. İşte sorunun püf noktası burada...

Gazete Karikatürü Ve

ALİ ULVİ

"Bir sanat türünü açıklayan kuram diğer sanat türlerine uygulanamazsa o kuramdan kuşku duyuyorum."

Karikatür nedir? Konuyla uzaktan yakından ilgili okuyucu sorunun yanıtını aşağı yukarı biliyor. "Karikatür çizgide mizah sanatıdır." Peki, gazete karikatürü nedir? Aynı okuyucu bunun da yanıtını verir: "Siyasal ve sosyal olayların çizgi ve mizahla anlatılmasıdır." İyi de, bir ayırım var iki tür arasında. Ayrıcalığı nerede gazete karikatürünün? "Kalıcı" dediğiniz sanatsal nitelikteki karikatürle, daha yayınlandığı günün gecesi yaşamı son bulan, kendi türünün bu "en az sanat" olan gazete karikatürü (editorial cartoon) nedir?

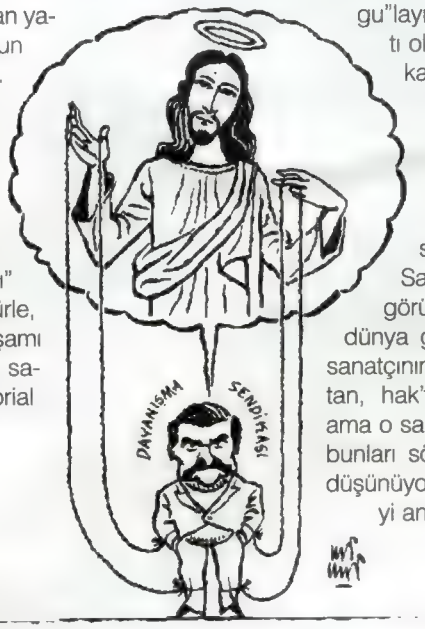

Bu soruyu yanıtlamadan önce birazcık çizmeyi aşmamı hoş görüp sanatın genel kuramları üstüne birkaç söz etmeme izin verin. Nedeni şu: Bir sanat türünü açıklayan kuram diğer sanat türlerine uygulanamazsa o kuramdan kuşku duyuyorum. Hürriyet Gösteri Dergisi'ni ya da diğer sanat dergilerini izleyen okuyucu sanatta "Öz, biçim, içerik, özün biçimi belirlemesi" gibi sorunlara yabancı değildir. Bu konuda elimden geldiğince kısa ve "bana göre" konuşacağım.

YAPITIN İYİ VEYA KÖTÜ OLUŞU...

Sanatta biçim sadece bir istif, bir yerleştirmedir. Daha sağlam ve kapsamlı bir deyimle "kurgu"dur. Yani resimde renklerin müzikte seslerin, heykelde hacimlerin, şiirde sözcüklerin, hikaye ve romanda cümlelerin, sinemada planların, karikatürde ise mizahın ve çizginin kurgusudur. Bir sanat yapıtının iyi ya da kötü oluşunu yalnız biçimi belirler. Konusu, anlattığı şey değil. Bu son cümle Jdanov'dan Herbert Read'e, Plehanov'dan Moisj Kagan'a kadar alışılan öğretilere ters düşer gibi görünüyor. Yine de düşünmeyi sürdürelim.

Sanatta "Öz" ise konu ya da anlatılan şey değil, sadece ve sadece "sanatçının konusunu algılayışı"dır. "İçerik" ise biçimlendirilmemiş bütünün parçaları... Yani sanatçının konusundan aldıkları ile konusuna kattıkları. O kadar. Sonra sanatçının yeteneği, zekası, bilgisi, kültür birikimi, dünya görüşü ile bunları "kurgu"layıp biçimlendirmesi ile sanat yapıtı oluşur. Peki, sınıfsal konum, emek kavramı, toplumsal gerçekçilik?.. Bunlar o yapıtın sanat oluşunu belirleyen ölçütler değil, sanat yapıtını oluşturmasına yarayan nitelikleri arasındadır sanatçının. Daha doğrusu sanatçının "insan" kişiliği için gerekli koşullardır. Sanatçı, sanatını ister kendi dünya görüşü doğrultusunda kullanır ya da dünya görüşünü sanatına katmaz. Ben sanatçının insan kişiliğinin ezilenden, halktan, hak'tan yana olmasını yeğliyorum, ama o sanatçının yapıtını değerlendirirken bunları söz konusu olmaması gerektiğini düşünüyorum. Sanat yapıtının başarısı neyi anlattığından değil, nasıl anlattığından doğar. Mona Lisa'nın dudağındaki belirsiz gülücük, düşünen adamın gerçekten düşünür gibi durması, Orta Asya steplerinin ıssızlığındaki deve çıngırakları, Anı'da Rosenberg'lere yapılan haksızlık ile sanat yapıtını değerlendirmek resimden, heykelden, müzikten, şiirden, anlamamaktır. Çünkü bir sanat yapıtının, o yapıttaki sanatsal öğelerin dışında herhangi bir şeyle ilişki kurması; onun ne daha iyi, ne daha kötü olmasının gerekçesi değildir.

Sözü uzattık. Gelelim karikatüre. Diğer sanat kollarından fazla olarak bir ayrıcalığı var karikatürün: Nedir o? karikatürcü önce konusunu "Mizah"la biçimlendirir. Sonra da mizahla biçimlenen konuyu ikinci kez çizgiyle biçimlendirir. Birinciye "iç biçim" ikinciye "dış biçim" diyelim. "Kalıcı" anlamdaki iyi karikatürde bu iki biçim, amaçtır. Yani kalıcı karikatür kendi dört köşesi içinde, kendi mizah ve çizgi öğeleri arasındaki ilişkiden, anlatış biçiminden alır güzelliğini. Bu yüzden kalıcıdır. İşte sorunun püf noktası burada... Gazete karikatürü ise kendi dışı ile ilişki kurarak mizahı yakalar. Bu dış, ya yeni basın tasarısıdır, ya da bir siyasinin manşetteki lafıdır. Ya AET'nin tutumu ya da süperler arası kuvvet dengesidir. Mizah ve çizgi aracı ile sosyal ve politik konudaki görüşünü açıklamaktır gazete karikatürcüsünün amacı.

Gazete karikatürü, kendi dışı ile ilişki kurarak mizahı yakalar gibime geliyor. Bu dış, ya yeni basın tasarısıdır, ya da bir siyasinin o günkü manşetteki lafıdır...

Şimdi alın sıradan bir günlük gazete karikatürünü ve karikatürdeki kişinin Turgut Özal, Kafaoğlu, Ronald Reagan oluşunu yok sayın ya da ABD ile Sovyetleri temsil eden kişileri herhangi bir adam diye düşünün.

Aykırı Düşünceler...

Yani karikatürün dışı ile ilişkisini kesin. Göreceksiniz ki karikatürde mizah unsuru sıfıra iniyor, karikatür karikatürlüğünü kaybediyor. Çünkü anlatılan şey anlatış biçiminin önüne geçmiştir.

Konu öz, biçim diyalektiğinde "kalıcı" karikatürü "iyi" yapan, nedenin biçimi amaçlamış olmasına karşın, gazete karikatürcülüğü "konu"yu amaçlamıştır. Burada dünya gazete karikatürcülüğünde yıllardır kullanıla gelen ortak anlayışın tamamını yapmaya çalıştım. Peki, günlük gazete karikatürleri arasında sosyal ve politik bir sorunu ele aldığı halde kalıcı niteliği olan iyi karikatür hiç yok mudur? Olmaz olur mu... Ama o karikatürün kalıcılığı konusunda değil, biçiminin kusursuzluğundan gelir yine de. Gazete karikatürcüsü bu alandaki başarısı ölçüsünde gazete karikatürünü "en az sanat" olmaktan kurtarır.

İzin verirseniz biraz da bizden söz edelim. Türk gazete karikatürünü yığınlara açan Cemal Nadir'den sonra 1950 kuşağı denilen genç karikatürcüler yerini aldı Türk basınında. "Sanat şovenizmi yapıyorsun" suçlamasından çekinmeden söyleyelim, bu kuşak o güne kadar dünya karikatüründe pek az örneği olan bir yenilik yaptı.

ÇAĞDAŞ KARİKATÜRİSTLER

Çağdaş kalıcı karikatürün tutkunu olan bu genç karikatürcüler (Mim Uykusuz, Eflatun Nuri, Turhan, Ferruh, Attan, Nehar, Sonradan çizgi ve anlayışında yaptığı aşama ile Semih, daha sonraları Tonguç, yalçın, Tan Oral kalıcı karikatürün Türk basınında pazarı olmadığını görüp yine de bu tür karikatürden vazgeçemeyince kalıcı karikatürün mizah anlayışını ve biçimi amaçlanmasını sosyal ve politik karikatüre uyguladuar. Mizah'ın çizgi ile anlatıldığı gazete karikatürüydü bu, bir övünme mi? Evet, açın o günlerin gazete ve dergilerini ve dış basındaki karikatürcülerle karşılaştırın. Bunun ilk olarak çoğunlukta ve yoğun halde Türk basınında kullanıldığını göreceksiniz.

Buraya kadar karikatürün sanatsal sorunundan söz ettik. Bugün gazete karikatürcüsünün ortak özelliği nedir? Ya da ne olmalıdır? Gazete karikatürcüsünün çok okuması gerek. Bu sav her kes için doğru. Eskiden olduğu gibi sadece gazete manşetlerini okuyarak karikatür çizmek geçmişte kaldı. Haberleri sonuna kadar okuyacak, o haberdeki olayların gelişimini canlı tutmak için önceden konuyla ilgili arşiv oluşturacak, konu ekonomiyse; ekonomi; bilimse; bilim, siyasalsa; siyasal üstüne kitaplar okuyacak. Türlü fikir akımlarından haberli olacak. Felsefe, tarih, edebiyat, şiir, tüm sanatların yakınında olacak. Çünkü bir gün karikatürünü çizerken bütün bu alanlara başvurması olasılığı hep vardır.

Gazete okuyucusu ise karikatür sanatının sanatsal aşamalarını izleyen okuyucu değildir. En azından çoğunlukla değildir. Gazete çizeri; okuyucusunun ortak karikatür anlayışından kopmadan, ama çağdaş karikatür sanatının geliştirdiği ölçütlerden özveride bulunmadan işini yapmak zorundadır. Tersine, ortalama okuyucunun beğenisine uyması kendisini yozluğa, yalnız çağdaş karikatür sanatının ilkelerine uyması ise okuyucusuzluğa mahkum eder çizeri. Demek bugünün gazete karikatürcüsü, sürekli bir cambaz ipi üstünde olmak durumundadır. Ama okuyucu açısından gazete karikatürünün önemi, işlevinden geliyor. Süregelen günlük olaylardaki eksikliği ve yanlışı eleştireceksiniz. Eksik ve yanlış alay konusu olunca toplum içindeki kişiler eksiği ve yanlışı bırakıp doğruya yönelecekler. Siz de işlevinizi yerine getirmenin keyifli mutluluğunu duyacaksınız. Ne gezer...

KARİKATÜR KENDİNİ SÜRDÜRÜR

İşte tipik bir gazete karikatürü. ABD Başkanı Carter'in desteği ile İsrael Başbakanı, M. Begin ve mısır Devlet Başkanı Enver Sedat Ortadoğu'da barışı sürekli kılmak için ABD'de, Camp David'de bir anlaşma imzalamışlar, üstelik bu çabalardan ötürü bir de Nobel almışlardı. Bir süre sonra İsrael alışılmış tutumunu yineleyip saldırıya başladı ve Camp David Anlaşması geçerliliğini yitirdi. Bu karikatür o fiyaskoyu anlatıyor. Şimdi karikatürden Camp David ve Nobel yazısını, Mısır ve israel bayraklarını kaldırıp, kørkuluktaki Carter'i yok sayın. Yani karikatürün kendisi dışı ile ilişkisini kesin. Karikatürde sadece çıkan fırtına ile bir kamp yerinin dağılışı kalacaktır. Mizah karikatürün içinde değil, dışında olunca karikatür yok oluyor.

Bağışlayın, olumsuz karikatür için kendimden örnek verince olumlu karikatür için de ister istemez kendimden örnek veriyorum. Polonya'da Dayanışma Sendikası Lideri Lech Walesa kilise beraberliği ile yönetime karşı direniş başlatmıştı. Bir çok nedenin yanı sıra din faktörüde hareketin önemli belirleyicisi idi. Şimdi bu karikatüre de aynı yöntemi uygulayalım. Yani "Dayanışma Sendikası" yazısın kaldırıp Walesa'yı herhangi bir insan olarak düşünelim. Yine de karikatür kendisini sürdürüyor. İnsanoğlunun, kendi düşüncesinde yarattığı bir müessesinin; o insanı egemenliği altına karikatürün kendi içindeki mizahı oluşturuyor. Üstelik felsefedeki yabancılaşma (alienation) kuramının karikatüre yansıyışına da bir örnek.

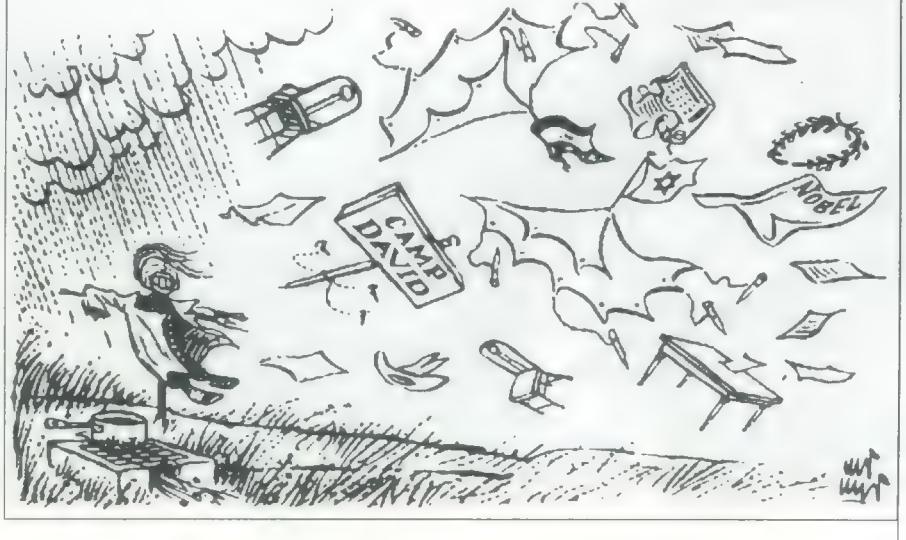

İşte tipik bir gazete karikatürü ABD Başkanı Carter'in desteği ile İsrael Başbakanı, M. Begin ve Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat Ortadoğu'da barışı sürekli kılmak için ABD'de, Camp David'de bir anlaşma imzalamışlar.

BİR ÇİZGİROMAN

HASLET SOYÖZ

"KÜÇÜMEN" 1

"KÜÇÜMEN" 2

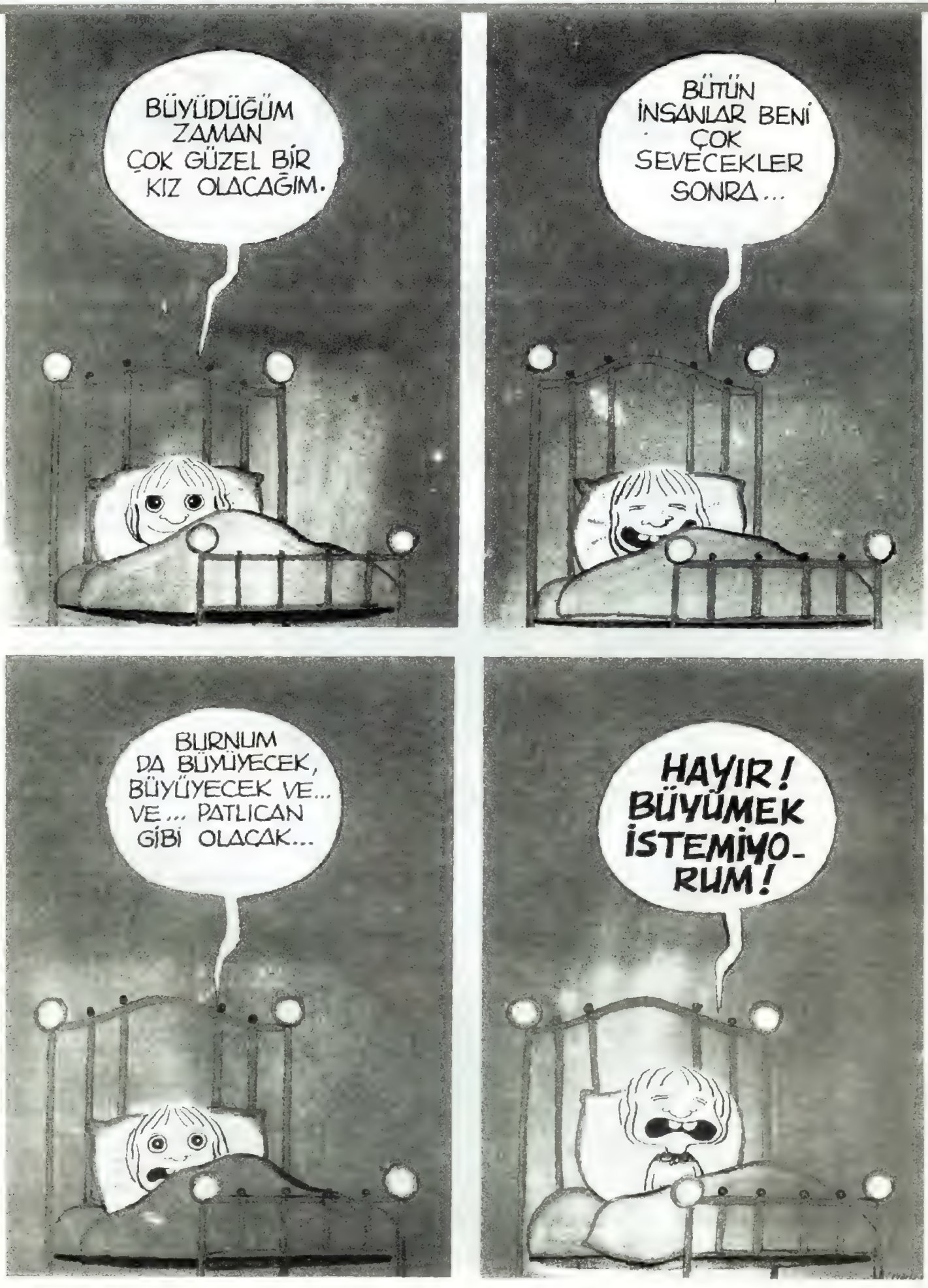
BÜYÜDÜĞÜM ZAMAN ÇOK GÜZEL BİR KIZ OLACAĞIM.
BÜTÜN İNSANLAR BENİ ÇOK SEVECEKLER SONRA...
BURNUM DA BÜYÜYECEK, BÜYÜYECEK VE... VE... PATLICAN GİBİ OLACAK...
HAYIR! BÜYÜMEK İSTEMİYORUM!

Gravürün matbaaya girmesiyle basılı malzemenin resimlenebilmesini sağlıyordu. Bu, okuma alışkanlığı olmayana işe yarayabilecek bir mesaj verme aracı ele geçirilmiş sayılırdı...

Çizgiroman Özünde Ba

ALİ PLATİN

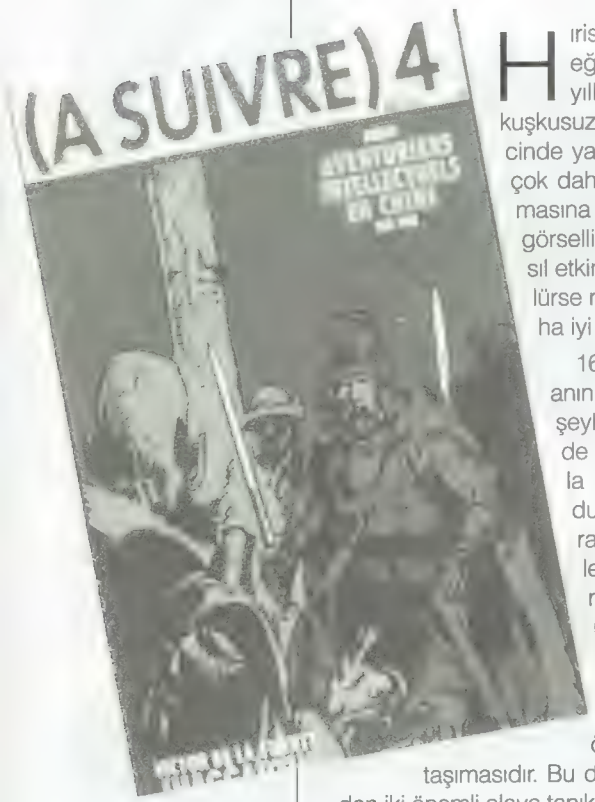

"A Suivre Fransa'nın en önemli çizgiroman dergilerinden biridir."

Hıristiyanlık, bir propaganda ve eğitim aracı olarak resmi yüzyıllar boyu kullanmıştır. Bu, kuşkusuz görsel olan'ın insan bilincinde yazılı ya da sözlü anlatımdan çok daha etkili olabildiğinin anlaşılmasına bağlıdır. Günümüzde bile görselliğin özellikle reklamlarda nasıl etkin olarak kullanıldığı düşünülürse resmin, fotoğrafın önemi daha iyi anlaşılır.

16. yy'ın önemi bence matbaanın keşfinden daha fazla bir şeyleri içermektedir. Bu dönemde matbaanın yaygınlaşmasıyla insanların elinde dolaşan, duvarlarına astıkları, bir coğrafyadan ötekine taşıyabildikleri basılı ürünlerin çoğaldığını görüyoruz. Endüstri devriminin hemen öncesindeki olayların ve matbaanın gelişmesinin üzerinde durmamın nedeni çizgi romanın, özünde, basılı olma niteliği taşımasıdır. Bu dönem insanı farkında olmadan iki önemli olaya tanık oluyordu. Bunlardan biri alışık olduğu zaman kavramının değişmesi, öteki ise yeni tanışmaya başladığı hız kavramıydı.

Zaman kavramındaki değişim ve hız, onu yaşadığı ve bütün bir dünya olarak algıladığı dar mekanının dışına çıkartıyor, gelişim içindeki dünyayı, başka insanları ve başka düşünceleri tanımasını sağlıyordu. Güneşe ve mevsimlere göre yaşayan insan, ticaretin gelişmesiyle önce yakın çevre panayırlarına sonra da daha uzak kentlere gidip gelerek ufkunu genişletecekti. Panayırlarda yeni yüzler, yeni buluşlar ile tanışan o dönem insanı oradan kendisini etkileyecek bir başka şeyle daha karşılaşıyordu: Panayır meydanlarında gösteri yapan resim anlatıcıları.

Bunlar, ellerindeki resimli panolardaki hikayeleri çevrelerine toplanan halka anlatan gezginlerdi. Bir yandan değişik hikayeler dinleyen halk bir yandan da o hikayelerin dizi resimlerini izleme şansına kavuşmuştu. Her kesme bir hikaye diliminin düşmesi, metin-resim beraberliğinin ilk örneklerindendir. (Bir çeşit audio-visuel gösteri diyebiliriz.)

Aynı dönemleri gravür tekniğinin matbaada kullanılmaya başlaması basılı malzemenin resimlenebilmesini sağlıyordu. Bu öyle önemli bir yenilikti ki, okuma alışkanlığı olmayan bir çağda hemen hemen her alanda işe yarayabilecek bir mesaj verme aracı ele geçirilmiş sayılırdı. Matbaa teknolojisinin gelişmesiyle kitap illütrasyonları yavaş yavaş günlük hayata girmeye başladı. Önemli bir olayı resimlerle canlandıran tek sayfalık broşürlerin görülmeye başlanmasıyla halk yeni bir anlatım aracıyla (medyayla) tanıştı.

Bu haber medyalarında önceleri resim metin arasında tam ve doğru bir ilişki olmamasına karşın zamanla metnin içerdiği olaya uygun resimler yapılmaya başlandı. Bunun en eski örneği 1650 yılında bir asilin uğradığı saldırganın cezalandırılmasını gösteren örnektir.

Kitaplarda da metnin içine dağıtılmış bir kaç resim bu süs özelliğini terk edip matbaanın gelişmesiyle resim-metin beraberliğine doğru gidiyordu. Böylece her resim kendi metninin yanında bulunuyor ve anlatılmak istenen bir kez de görsel olarak okura sunuluyor, nasıl daha önce ressamlar bilinmeyen çağların imgelerini yüzyıllar boyu sürecek bir etkiyle insanların belleğine kazıyorsa şimdi de illüstratörler, konusu genellikle macera ve uzak coğrafya hikayelerini aynı biçimde okura belletiyorlardı. Kısacası bugünün insanını inanılmaz boyutlarda ele geçirmiş olan profesyonel hayal gücü, çağı ve insanları yönlendirmeye başlıyordu. Bu dönemin diğer önemli bir ürünü, tarihte basıldığı yerin ismiyle anılan Epinal resimleri, XVIII. yy'a imzasını atıyordu. Bu resimler büyük boy, tek sayfalık, çeşitli konuları işleyen (dini konular, kahramanlık ve metin-resim beraberliğinin görüldüğü basılı medyalardır. Bugünün posterleri ile karşılaştırabileceğimiz bu resimler geleneksel sözlü halk kültür ürünlerinin basılı halidir ve ortak bir kültür yaratmada o dönem için çok önemli bir görevi yerine getirmişlerdir.

1810 başlarında basımın devreye girmesi ile halk yavaş yavaş günlük basım ile tanışmaya başladı. Resmin ve özellikle çizgi romanın basında kullanılması ve bir rekabet silahı olması için 1800 sonlarına kadar beklemek gerekecekti. Kitap illüstrasyonları ve basılı malzeme ile başlayan resim-metin beraberliği çizerlere yeni ufuklar açtı. Bu ilk resimli hikaye anlatımları henüz bugünkü çizgi roman anlayışın-

Panayırlarda yeni yüzler, yeni buluşlar ile tanışan o dönem insanı oradan kendisini etkileyecek bir başka şeyle daha karşılaşıyordu: Panayır meydanlarında gösteri yapan resim anlatıcıları. Yanda "Walt Disney"

sılı Olma Niteliği Taşır

dan oldukça uzak olsalar bile ilk habercilerdi. Halk arasında yaygınlaşan resim alışkanlığının gelişen basınla biçim değiştirdiğini görüyoruz. Karikatür dediğimiz çizgi anlayışının gazete ve dergilerde boy göstermesi zamanla dizi karikatürleri ve sonunda da çizgi romanı doğuruyordu.

Öncüler arasında İsviçreli Rodolphe Topffer'i sayabiliriz. Tanım olarak çizgi romana en yakın örnekleri 1829'da yapılmış ve 1840'ta yayınlanmıştır: (Dr. Festüs'ün Seyahatleri ve Maceraları). Tarihteki ilk çizgi roman olma özelliğini taşıyan eser de 1831'de yapılıp 1833'te yayınlanan M.Jabot'un Hikayesi'dir. Ve yine Topffler imzasını taşır.

Avrupa'da zaman içinde çeşitli ülkelerde yapılan çalışmalarla çizgi roman kendine bir yer ararken patlama beklenmedik bir yerde, Amerika'da olmuştur. Basın sektöründeki patlama gazeteleri büyük bir rekabete sokmuş, renkli pazar ilaveleri ve çizgi roman bu savaşta en güçlü silah haline gelmiştir.

Çizgi Romanın Kısa Tarihi

Avrupalı sanatçıların öncülüğünü yaptığı çizgi romanın gelişiminde 19. yüzyıl sonlarında Amerikalı yayıncılar tarafından çok önemli bir adım atıldı. Bu, çizgi roman ürünlerinin yaygınlaşması açısından büyük önem taşıyan bir medyanın, "pazar ekleri"nin ortaya çıkışıydı. 1880'lerde bazı gazeteler pazar baskısı yapmaya başladı ve bunlardan The World'ın sahibi Joseph Pulitzer, yeni okurlar kazanmak amacıyla, çizgi bantlarını da içeren resim ve illüstrasyonları gazeteye yayımladı.

20. yüzyıl başlarında, basında çıkan çizgi bantlarının temel karakteristikleri (konuşma balonları, hareketler, çerçeveli resimler) belirginleşmeye ve okur tarafından benimsenmeye başlanmıştı. Bundan sonraki dönem, çizgi roman bandıyla karikatür arasındaki ayırımın keskinleşmesiyle otonom ve özgün bir sanat biçiminin ilk nüvelerinin doğuşuna tanık oldu. Bu gelişimin en önemli öncülerinin başında, Little Sammy Sneeze, The Dreams of the Rarebit Friend ve Little Nemo in Slumberland'ın yaratıcısı Winsor Mc Cay geliyordu. Yeni semantik yapı arayışları ve tema çeşitliliğiyle bir çığır açan Mc Cay'e yaklaşabilen tek sanatçı ise Alman-Amerikan çizer, Wee Willie Winkie's World ve The Kinder-Kids'in yaratıcısı Lyonel Fieininger'dı. Bu dönemden bahsederken genç çizer, Panhandle Pete, The Newlyweds ve Bringing Up Father'in (Ülkemizde Güngörmüşler adıyla yayınlanıyor) yaratıcısı George Mc Manus'u da anmadan geçmemek gerek.

Birleşik Devletler'de yukarıdaki sözü edilen gelişmeler yaşanırken Avrupa bu alanda oldukça geri kalmıştı. En başarılı Avrupa çizgi roman bantları, Weary Willie and Tired Tim, Airy Alf (İngiltere), Les Pieds-Nickeles, Becassine (Fransa) ve Bilbolbul'da (İtalya) bile konuşma balonları yerine resim-altı yazıları kullanılıyor ve bu durum metinle görüntü arasında bir kopukluğun oluşmasına neden oluyordu. Bu arada, Japonya'da, Doncia ve Tonda Haneko isimli çizgi roman batlarının yaratıcısı Rakuten Kitazawa yapıtlarında Amerikan çizerlerinin yöntem ve tekniklerini kullanıyordu.

1910'larda artık Birleşik Devletlerin her tarafında yaygınlaşmakta olan günlük gazete bantlarının yerini iyice sağlamlaştırmaya başladı. Günlük bantlar, beraberinde getirdiği çeşitli olanaklara karşın bazı gazete editörlerinin muhalefetiyle karşılaştı. Söz konusu bantlara karşı en önemli yaklaşım, bu yeni ürünün öncüsü de sayılan Bud Fisher'ın (Mutt and Jeff'in yaratıcısı) yapıtlarını satın alan ve tüm günlük bantlara kapılarını açan Hears'ten gelmişti. (1908) Hearst'ün satın aldığı ürünler arasında Herriman'ın Krazy Kat' da vardı. Günlük bantların Amerika dışında benimsenmesi de çok zor ve ağır oluyordu. Bunun başlıca nedeni de Birleşik Devletler ve Kanada dışındaki ülkelerde özel pazar baskısı ya da ek geleneğinin olmayışıydı kuşkusuz. Bu ülkelerde önceleri Amerikan ürünlerinin yeniden-basımı olarak başlayan günlük gazete bantları zamanla yerel ürünlerin de ortaya çıkmasıyla zenginleşti. İngiltere'deki ilk özgün gazete bandı olan Daily Mail de çıkan Teddy Taili (Charles Folkard-1915) Arjantin'deki El Negro Raul (Arturo Lanteri,1916) ve Avustralya'daki The Potts (1919) izledi. Bu arada Fransa ve İtalya'da söz konusu günlük bantların sırasıyla 1934 ve 1968 gibi oldukça geç tarihlerde ortaya çıktığını da eklemek gerek.

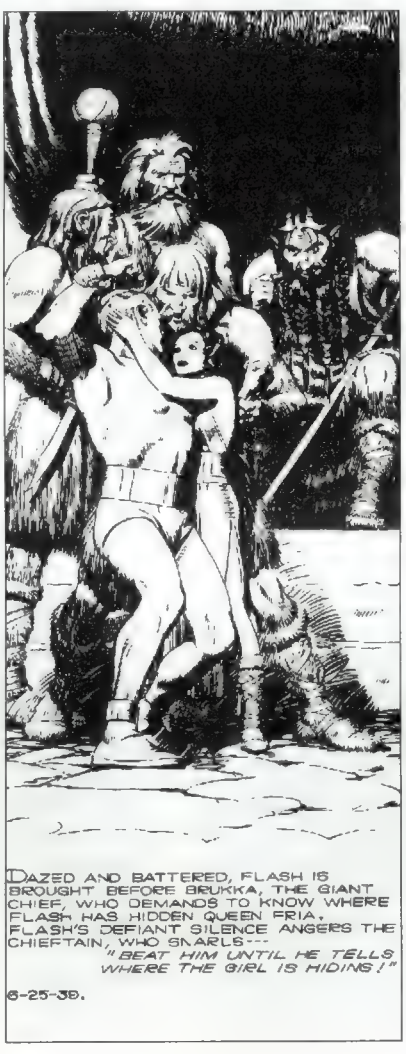

1920'lere gelindiğinde çizgi roman o kadar geniş bir alanı kapsamaya başlamıştır ki uzmanlaşma kaçınılmaz bir hale geldi. Yazar-çizerlerin kendi başlarına özgürce çalıştıkları günler geride kalmıştı artık. Ürünlerin içeriği değilse de ruhu kesinlikle değişmekteydi. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri sendikal dağıtım sisteminin yaygınlaşması ve söz konusu sistemin getirdiği kısıtlamalardı. Ayrıca, bu dönemde çizgi roman bantları, artık bir aile kurumuna dönüşen basın açısından insanları rahatlatacak pembe bir gözlük anlamına geliyor ve öyle algılanıyordu. Gene de, bu türün içinde bile kurgusal kısıtlamaları aşabilen bazı çizerler vardı. Bunların en iyilerinden Blondie'de (bizdeki adıyla Fatoş) gündelik gülünç olaylar, banda ruh ve anlam kazandıran canlı ve özgün bir üslupla aktarılıyordu. Bu arada özellikle de çalışan genç kızların sayısındaki artışa paralel olarak tümüyle kızlara yönelik bantlar çıkmaya başlamıştı. Ancak bunların içinde ortalamanın üstüne çıkabilen ürünlerin sayısı pek fazla değildi.

"1920'lerde yazar-çizerlerin kendi başlarına özgürce çalıştıkları günler geride kalmıştı artık. Ürünlerin içeriği değilse de ruhu kesinlikle değişmekteydi." Alex Raymond'un klasiği Flash Gordon'dan bir kare.

1920 sonlarında "macera çizgi romanları"nın gündeme gelmesiyle yepyeni bir dönem başladı. Foster'ın Tarzan'ı, ve Nowlan-Calkins ikilisinin Buck Rogers'ı ile belli bir olgunluk noktasına ulaşan bu tür daha sonraki yıllarda hızlı gelişimini sürdürdü. 1931'de Chester Gould ilk özgün macera çizgi romanı sayılan Dick Tracy'i yarattı.

1950'lerde mizah ağırlıklı Amerikan çizgi romanı güçlü bir Avrupa ve Japon rekabetiyle karşılaştı. "1905 yılında çizilmeye başlanan bir Fransız çizgiroman tiplemesi."

Çizgi romanın gelişiminde önemli bir adım da ürünlerin kitap olarak basımına geçiş ve tek bir kahraman üzerine kurulu kitapların yayımlanışıydı. İlk modern Amerikan çizgi roman kitabı sayılabilecek Funnies on Parade 1933'te çıktı. 1937'de Detective Comics tarafından tek bir kahramana yönelik bir çizgi roman yayımlandı. 1938 Haziran'ında çizgi roman dünyası aradığı kahramanı buldu.

İkinci Dünya Savaşı'nın çizgi roman üzerinde etkileri önceki savaşınkiyle kıyaslanmayacak kadar büyük oldu. Bu dönemde varolan da yeni ortaya çıkan bir çok bant kahramanı (Joe Palooka, Jungle Jim, Captain Easy, vs) orduya yazıldı. Savaşa katılanlar sadece Amerikan kahramanları değildi tabii. İngilizlerin Dan Dare'i ve Jane'iyle, Avustralyalı ve Kanadalıların Bluey and Curley'i ile Red Baxxter'ın da orduda görev alanlar arasındaydı. Aynı dönemde çizgi romanın yasaklandığı Almanya'da söz konusu alanda bir boşluk yaşanırken İtalyanların Romano il Leginario, Fulmine ve Il Mozzo del Sommergibile'si, Japonların ise Norakuo'su yayımlandı.

Savaştan sonra çizgi roman sanatçıları bir bocalama dönemine girdiler. Savaş sarısındaki o abartılı kendine güvenin 30 milyon ölünün ardından hüzün ve kuşkuya dönüşmüştü. Yeni bir yöneliş kaçınılmazdı artık. Önceki ürünlerini terk eden ve bu değişiklik arayışına öncülük eden üç çizgi romancı başı çektiler. Hogarth'ın Drago'su, Raymond'un Rip Kirby'si ve Caniff'in Steve Canyon'u değişik nedenlerle kısa ömürlü olmalarına karşın yeni bir dönemin ilk ürünleri oldular. Buna benzer bir dalgalanma Avrupa, Latin Amerika ve Japonya'da da yaşandı. Fransa'da Raymond Poivet ve Roger Lecureux yeni bir bilim-kurgu dizisi Les Pionniers de Esprenarce'ı, İngiltere'de Wally Fawkers Rufus'u, İtalya'da ise Aurelio Galleppini efsanevi western dizisi Tex Willer'ı çıkarttı.

1950'lerde Amerikan çizgi roman endüstrisi önlenemez bir inişe geçti. Yeni kuşağın ilgisini yeterince çekemeyen yayınlar bantları okur kaybetmeye başlamıştı..

1950'lerde Amerikan çizgi roman endüstrisi önlenemez bir inişe geçti. Yeni kuşağın ilgisini yeterince çekemeyen periyodik dergi ve günlük gazete bantları okur kaybetmeye başladı. Bu inişte üç çok önemli çizgi roman sanatçısı, Alex Raymond, Clarence Gray ve Frank Godwin'in ölümüyle bir diğer sanatçı Burne Hogarth'ın meslekten ayrılışının da büyük etkisi oldu. Süper kahraman öykülerinin bile satış için yetersiz kaldığı bu dönemde yayıncılar abartılı bir şekilde şiddet unsuruyla desteklenen korku ve suç öykülerine yöneldiler. E.C. Comics Crypt Terror, The Vault of Horror ve The Haunt of Fear gibi yayınlar çıkartırken bu yeni akım bir süre sonra ciddi bir engelle, Amerikan Senatosu'nun sansürüyle karşılaştı. Bunun sonucunda da yayıncılar arasında Comics Code Authority adlı bir kurul oluşturuldu ve böylece Birleşik Devletler'de uzun yıllar sürecek oto-sansür uygulaması başlatılmış oldu.

1950'lerde mizah ağırlıklı Amerikan çizgi romanı güçlü bir Avrupa ve Japon rekabetiyle karşılaştı. 1959'da Fransa'da doğan Asterix kısa sürede uluslararası bir üne kavuşurken Belçika'da Max ve Gaston Lagaffe, İtalya'da Cocco Bill, İspanya'da Mortadeloy Filemon, İngiltere'de Re Smythe'ın Andy Cap'ı, Almanya'da Nick Knatterton ve Japonya'da Kappa bu rekabetin öncüleri oldular. Gene de, söz konusu dönemde Amerika'da çıkan az sayıdaki üstün ürünün başında gelen Peanuts ve Pogo'yu da unutmamak gerek.

1960'larda Amerikan çizgi romanında bir atılım yaşandı. Bunun başını çeken kişi de daha sonra Marvel Comics'in başına geçecek olan editör-yazar Stan Lee'ydi. Lee, Jak Kirby, Steve Ditko ve Jim Steranko gibi bir grup yetenekli çizerin yardımıyla Marvel'ın ünlü "problemli süper-kahramanlar" dönemini başlattı. Bu sıralarda ortaya çıkan Fantastic Four, Thor ve özellikle de bütün bir öğrenci kuşağının simgesi haline gelen Spider-Man sözü edilen kahramanların başında geliyordu. Ama, günümüze kadar ulaşan bu tür klasikleşmiş ürünlerin dışında kalan yüzlerce çizgi roman kahramanı son derece kısa ömürlü oldu ve 1970 başlarında yeniden durgunlaşan piyasada hiç bir iz bırakmadan silinip gitti. Bu durumu hemen hemen tek istisnası,1970 gibi kritik bir tarihte yayımlanmaya başlamasına rağmen büyük başarı sağlayan Robert Howard'ın Conan'ıydı.

1960'lar ve 1970'lerin ilk yarısı, Birleşik Devletler dışındaki ülkelerde çizgi romanın hızla geliştiği bir dönem oldu. İngiltere'de Frank Dickens'ın Bristow'u, Bill Tidy'in The Fosdyke Saga'sı, Nicholas Garland'ın Barry Mc Kenzie'si, Peter O'Donnell-James Holaway ikilisinin Modesty Blaise'i, Pat Tourret Jenny Butterworth ikilisinin Tiffaniy Jones'u ve Frank Bellamy'nin Frazer of Africa'sı başı çekerken Fransa'da Greg'in Achille Talon'u Marcel Gatlib'in Gai Luron'u, Jean Giraud'nun (Moebius) western'ı Lieutenant Blueberry, Fred'in fantastik yapıtı Philemon ve Jean-Claude Forest'ın cinselliği ön plana alan bilim-kurgu dizisi Barbarella'sı büyük başarı sağladılar. Aynı dönemde Belçika'da Hermann-Greg ikilisinin macera dizisi Bernard Princ'le western'ı Comanche, Craenhal'in Chevalier Ardent'ı ve Peyo'nun les Schtroumpfs'u çıktı. Çizgi romanın bir diğer önemli kaynağını oluşturan İtalya, 1960'larda "kara kahraman" tipinin doğuşuna tanık oldu. Öncülüğü Angela Giussani ikilisinin Diabolik'i yaptı ve bunu Kriminal ve bir dizi benzeri ürünler izledi. Bu dönemin en önemli olaylarından biri de ünleri kısa sürede İtalya'nın dışına taşan iki dev çizgi roman ustasının ortaya çıkışıydı hiç kuşkusuz. Bunlar, Una Ballata del Mare Salato ve Corto Maltese'in yaratıcısı Hugo Pratt ile La Casa Matta, Bianca ve hepsinden önemlisi güzel Valentina'nın yaratıcısı Guido Crepax'tı. Aynı dönemde İspanya'da da büyük bir canlılık yaşanıyordu. Çiz-

gilerinin kalitesiyle en iyi Avrupalı çizgi romancılar arasında yer alan İspanyolların başında Gimenez (Delta 99, Dani Futuro), Fuente (Haxtur), Maroto (Cinco por Infinito, Wolf) ve Enric Sio (Nus, Sorang) geliyordu.

Çizgi roman 1960'lardan itibaren Japonya'da büyük bir gelişim sürecine girdi. Osamu Tezakunun Hi no Tonsi, Sanpei Shirato'nun Sasuke ve Kamui Den'i Goseki Kojima'nın Kozure Okamisi ve Takao Saito'nun Golgo 13'ü bu dönemde çıkan ürünlerin en başarılı örneklerindendir.

Fransa'da Çizgi Romanın Gelişimi

Yetmişli yıllar kendine özgü, ayrıcalıklı bir dilimdir çizgi romanda. Bu dilim sürecinde geri dönüşü olmayan, izi kolay kolay silinemeyecek fenomenler yaşanır. Yeniden düzenleme (elli yıl boyunca bir bakıma yalnızca çocuklara hitap eden çizgi roman, baştan beri asıl yönelmesi gereken okuyucusunu, yani yetişkin okuyucusunu bulur); Patlama (biçim kadar içerikte de patlama); yönlenme (yetişkinlerin piyasası kaynaklarında kalır). Çizgi romanın 70 öncesinde kendi ayrıcalıklı alanının dışında yaptığı bu atılım, "karşı-kültür"de yapılan genel atılımdan, kurumla uyumsuzluk içinde olana ve aynı zamanda rock'un ve bilimsel kurgunun başarıya ulaşmasında büyük rol oynayan marjinal bir kültürün yükselişinde ayrı tutmak mümkün değildir.

Altmışlı yılların sonunda durum aşağı yukarı şöyledir: İkinci derecede önemsiz bir sanat dalı, bir eğlence biçimi ya da çocuklar için bir şeyler öğrenme vesilesi olarak görülen çizgi roman, okul eğitiminin bir kural gibi benimsettiği "büyük edebiyat"ın tersine, zihinlerde resimli kitapla halk romanı denilen roman türü arasında bir yerde durmaktadır. Eksik bir halka, ya da daha basit söylersek melez bir biçimdir çizgi roman. Böylelikle onu iyileştirme yolunda atılacak ilk adım, ezelden beri sahip olduğu kültürel değeri keşfetmek olacaktır: Ortaçağ duvar süslemelerinden geçerek, Lascaux mağaralarından Epinal tasvirlerine kadar insanlık tarihini neredeyse kesintisiz olarak izlemiştir çizgi roman. Bizim çağımızda oluşan yeniliklerde, tuhaf bir biçimde bu kültürel teminat ihtiyacından doğmuştur. Kimi zaman edebiyat kimi zaman da görsel sanatlara yanaştırılan çizgi roman bu çatışmadan sarsılır ama yine de "örüntüsel anlatı" özelliğini kaybetmez. Bu başka bir sanatla eşitleme girişimi çizgi romanın sanatsal özgünlüğünü bozmaz, tam aksine daha da artırır. Bu durum çelişkili gözükebilir.

Kendi kurtuluşunu resmi olarak tanınmakta ararken, bir yandan da kültürel mirası göz önünde tutar çizgi roman (Philipe Druillet'ninki gibi karma bir yapıtta görüleceği gibi hem grafik hem de edebi bir mirastır bu) ve kendi anlatımının tek çeşitliliğini korumak için bu mirastan yalnızca özel okuma olarak yararlanır. Gittikçe yozlaştığını düşündüğü bir sırada, tam aksine farklılığını çok daha ortaya koyar. Yetmişli yılların gücü, çeşitliliği ve patlaması böylelikle yaratıcıların üzerindeki baskıdan inanılmayacak kadar büyük bir kaynaklar dünyasından yapıtları mitolojilerini de toplayarak, kötülerinden ayırarak seçmek zorunda oldukları kültürel bütünden gelmektedir. Bu nedenle Pilote gibi bir dergide söz konusu süreç içinde bu akımın açıktan açığa alaylı bir biçimde çizilmiş olması çok da önemsiz değildir belki de. Bunun yanı sıra kültürel modellerin söz konusu edilmesi yeni çizgi romanın aşırılıklara kaçmasına da neden olur tabii, ama yine de derinliği ve sanatsal değeri bu kültürel modellerle, diğer medyaların, özellikle de bugün Fransa'da iç karartıcı ve yoksul durumda olan edebiyatın soluğunun kesildiği yerde artar. Nicelik ve nitelik olarak çizgi romanın bu inanılmaz sıhhati ve yaratma hırsı, Batı Avrupa'nın sanatsal olarak gerilemesi değilse bile en azından iç karartıcı bir hale gelmesi kadar şaşırtıcıdır. Ama bütün tasvirleri bir araya getirip yoğuran çizgi roman zaten gerileyişin sanatı değil midir?

En çiğ haliyle cinselliği, gündelik hayatta politika ve ideolojiyi çizgi romanın konu alanına sokar ve normal çizgi roman okurunu tam anlamıyla bu konular üzerinde "odaklanmak" zorunda bırakır. Amerikan Underground'ını kendine örnek alan bu yeni düzenleme, Actuel (1970, 75) ve Harakiri (1960) gibi dergiler, özellikle de gerçek bir başlangıç rolü üstlenen paralel bir basın tarafından hazırlanır. Bu ideolojik ve estetik evrenin, filizlenmeye başlayan yeni-sanatsal bir hareketle birlikte yaygınlaşması, yeni bir Fransız çizgi roman basınının doğmasına yol açacaktır. Böylelikle bu yeni basının hangi etkileşimlerden geçtiğini görmemiz mümkün: Rock'la, esrarla, çizgi romanla, bilimkurguyla birlikte yürüyen ve uzantıları yeni düşünce biçimlerini (yeni bağımlılıklarını da tabi) belirleyen ideolojik bir akım; piyasadaki aşırı tüketim ekonomik gelişimi. Bütün bu faktörler günümüz çizgi romanının önce anlatımı (teoriği) biçimleyecek, giderek de onun kendi özel niteliklerini bulmasını ve bu nitelikleri geliştirmesini sağlayacaktır.

Bir grup çizer bu etkileşimlerden çıkarak bazı belirleyici eğilimleri billurlaştırırlar:

Dick, Moorcock, Zelazny gibi isimlerden etkilenen ya da ekolojiyi, rock'u, budizmi, zen'i çizgi romana sokan bilimkurgu (Druillet, Moebius, Bilal, Clerc, Margerin, Crespin, Motellier, Benoit, Varenne, Schuiten, Caza, Comes'in ilk dönemi)

Underground'ın mirası (Caro, Benoit'nın ilk dönemi, Rochette, Vuillemin, Mako, Loustal, Barbier, Mandryka, Masse)

Hergeden Franquin'e kaynak olarak alınan Belçika geleneği (Tardi, Chaland Cornilon, Floc'h, Benoit'nın ikinci dönemi, He, Ceppi).

Ardından grafik çılgınlıklarda, cinsellikte, yeni deneyimlerde çok kesin bir gerileme hissedilir ve maceraya, klasik anlatıya, Belçika geleneğine geri dönüş görülür. Düzene karşı kısa anlatıların sayısı gittikçe azalır ve bu tür çizgi roman, geçmişin mirasını taşıdığı için ister istemez çok daha klasik olan devamlı diziler önünde geriler. Bu durum (A Suivre)le (1978) doruk noktasına ulaşır ama yine de bu dergiyle en azından reklam desteğinin önemi anlaşılır; yaratımı değiştirmek için bilinçli olarak teknik zorluklar değiştirilir.

Aynı konu alanında olduğu gibi, dergiler her "sağlam ve güçlü" akımın temsil edildiği bir olgunlaşma döneminin meyveleri olurlar ve yayınlar yeni çizgi romanın kendi ekonomik mekanlarını oluştururlar.

1976'dan 1980'e, eski ya da yeni dergilerin aylık dergilere dönüşümünü yaşayan ikinci bir kuşak gelir. Bu, piyasanın albümlerle dolup taştığı bir evredir an-

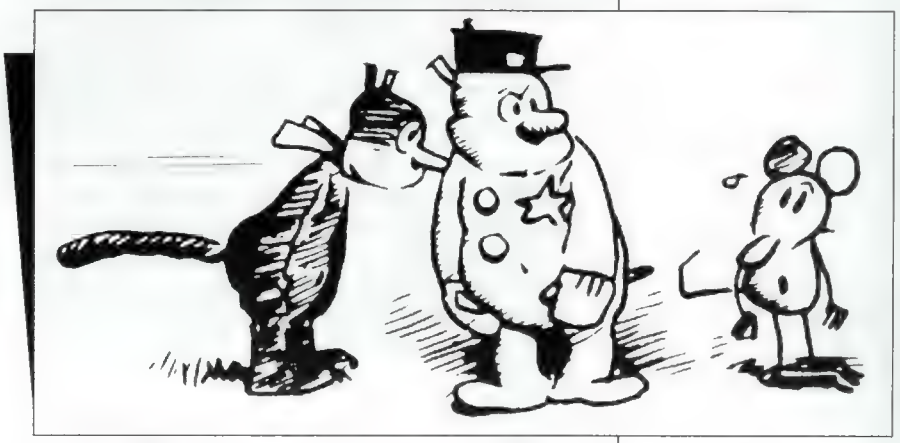

"İdeolojik ve estetik evrenin, filizlenmeye başlayan yeni-sanatsal bir hareketle birlikte yaygınlaşması, yeni bir Fransız çizgi roman basınının doğmasına yol açacaktır." George Herriman'ın yaramaz Krazy Kat'i"

cak bu süre içinde hem mutsuz (haftalık BD dergisinin 1977-78 arasında kalması, Ah Nana'nın dokuzuncu sayısından sonra sansür edilmesi) hem de mutlu (1978'de Casterman'ın (A Suivre) dergisiyle ve derinleşmesinden sonra, 1977 yılı sonu ve 1978 yıl içinde duyarlı bir yönlenmeye geçilir. Artık dergiler, ne olsa basan ve hangi koşularda olursa çıkan dergiler olmaktan çıkarlar. Bir ekip kurmak, belli bir imaj edinmek ve tutarlı bir ticari ve editoryal politikaya sahip olmak isterler. Kısacası yeni basın, daha klasik okuyucunun ilgisini çeken şeyleri izlemek isteyen "yeni patronların" eline geçer. Alınacak ilk önlem "maceraya", "iyi anlatılan sağlam hikayelere" dönmektir. (A Suivre) reklam kampanyasında tema olarak "Modern Macera"yı kullanır. Metal Hurlant Paul Gillon'dan bir seri ve Gir/Charlier imzalı western dizileri yayınlar. Circus İngiliz Don Lawrence'ı alır, beklenmedik bir sonla biten polisiye ve egzotik türde çizgi romana arka çıkar. L'Echo de Savanes klasikleri yeniden yayınlanan yeni bir dizi başlatır, aylık dergide de Martin Veyron'ın hafif hikayelerine, Barbarella'nın yeni bölümlerine yer verir.

"Bir ekip kurmak, belli bir imaj edinmek ve tutarlı bir ticari ve editoryal politikaya sahip olmak isterler. Kısacası yeni basın, daha klasik okuyucunun ilgisini çeken şeyleri izlemek isteyen (yeni patronların) eline geçer."

"Bringing up Father ya da Güngörmüşler..."

Fransız-Belçika geleneğine geri dönüş belki "gerici" bir akımdır ama deneyim döneminde yerleştirilen verileri kendi bünyesine almış olması açısından daha çok "devrimi" temsil eder.

DERGİLER İSE...

Yeni çizgi roman basınına damgasını vurmuş ve en önemli on iki derginin genel panoramasını verirken, aynı akımın içinde yer alan ancak ya ömürleri çıkan kısa süren ya da kayda değer bir yenilik yapmayan dergileri (Tousse-Bourin, Scop-Magazine, Un Regard Modeme, Aie, Microbe, Virus, vs....)

İçerikleri ya da dağıtımları açısından daha çok marjinal basında kalan dergileri (Zinc, Et Apres, Mefi, Vitamines, BD, Stripes, vs...) Ve pek tabii evrensel çizgi romanın diğer alanlarıyla ilgili yayınlar da yorum dergilerini bu panoramanın dışında bıraktık.

▶ CHARLIE-MENSUEL: 1969 yılında başlatılan bu dergi, yetmişli yıllara egemen olacak yepyeni bir tür oluşturur ama kısa sürede kendi yarattığı türden uzaklaşır. Yine de bir anlamda, yabancı çizgi roman ustalarını ve genç Fransız yeteneklerini basarak öbür dergiler kadar önemli bir yere gelir. Amerikan çizgi romanlarını yayımlaması, Hara-Kiri ekibinin grafik katkıları Charlies Mensuel'i marjinaller içinde marjinal yapar. Karmaşık ve karma yapısını hiç kaybetmez, aksine üslupları ve dönemleri tarar.

Delfeil de Ton tarafından yönetilen Charlie-Mensuel, 19 sayısından itibaren Wolinski tarafından idare edilmeye başlanır. İtalyan Linus dergisinin maketinden ve malzemesinden yararlanılır. Bu dergiyle akrabalığı sayesinde Guido Crepax (Valentina), ünlü Gudio Buzzelli (La Revolte des Rates, Les Labyrinthes, Zil Zelub L'Agnone) ve Güney Amerikalı Munoz/Sampayo (Alack Sinner) gibi çizerleri Fransa'da yayımlanma olanağı bulur.

Square yayınevi tarafından çıkartılan, Charlie-Mensuel (aynı yayınevi Surprise, BD, daha sonra Charlie-Hebdo olan Hara-Kiri Hebdo'yu da çıkarır) aynı zamanda Cab'u, Reiser, Willem, Gebe gibi çizerlerden ve tabii Wolinski'nin kendisinden de yararlanır. 1980'de 143. sayısına ulaşır dergi. 1981'de Wolinski yönetimi Willim'e bırakır.

▶ L'ECHO DES SAVANES: 1972 yılında "yetti artık" diyen bir akım doğar. 1968'den sonra Pilote dergisinin geçirdiği iç sarsıntılardan sonra Gotlib, Bretecher ve Mandryka dergiden ayrılırlar ve sayfalarını L'Echo des Savanes'de yayınlamaya başlar. Üç aylık olan ilk sayılar gerçekten bulunmaz antoloji parçaları olarak kalır. 8. sayıdan sonra bu üçlüyü başkaları eklenir: Jean Sole, Petillon, Francis Masse, Moebius, Alexis, Lob... Ama burada Bretecher ve Gotlib dergiden ayrılırlar, Mandryka tek başına kalır bu arada dergi iki aylık, 16. sayıdan sonra da aylık hale gelir. Bir süre sonra gruba Carali, Pichard, Yves Got, Tardi ve Benoit katılırlar. 33. sayıya kadar sürecek bu dönemde L'Echo'da, Wood, Neal Adams, Shelton, Crumb, London Paul Kirchner gibi çok önemli Amerikalı çizerler yayımlanır.

▶ LE CANARD SAUVAGE: Jacques Glenat tarafından çıkarılan Le Ganard Sauvage 1973,74 yılları arasında üç aylık yedi sayı yayınlar. L'Echo des Savanes gibi özgür anlatımdan yana olan ve genç yeteneklere çok olanak tanıyan bu derginin önemli isimleri arasında, Masse, Taffin, Baudoin, Tardi, F'Murr, Mako, Voln, Montelier, Poussin, Rochette ve Hugot vardır.

NORMALL: Pilote dergisindeki bir başka kanama, 1974 yılında Normall'in doğmasına neden olur. Mulatier, Ricor, Morchoisne, Lucques, Rampal gibi çizerler 1975 yılına kadar yedi sayı çıkacak olan bu dergide bir araya gelirler.

▶ AYLIK PİLOTE: İlk çıkışında öncü bir dergi olan Pilote, 1974'ten sonra başka akımların izleyicisi olur. Başında Guy Vidal'in olduğu dergi sürekli değişimlere maruz kalır. L'Echo'dan çok daha geniş bir kitleye hitap etmeyi amaçlar ama başaramaz. İçeriğinde bir bütünlük tutturamaz. Maketi kötüdür, güncel politik esprileri yavandır. 1977 yılında bir kalkınma gözlenir. Biçim ve içerikte yenilikler yapılır ve bu dönem 1979'a kadar sürer. Bünyesindeki iniş çıkışlara rağmen Pilote uzun süredir çıkmayı sürdüren iyi bir dergidir. Tek hatası değerli geçmişe çok fazla yatırım yapmış olmasıdır.

▶ METAL HURLANT: Druillet, Moebius, Dionnet'den oluşan bir grup 1975 yılında, kendi yapıtlarıyla birlikte Amerikalı Corben ve Gal gibi önemli meslektaşlarının da yapıtlarını yayınlayabilmek amacıyla Metal Hurlant'ı çıkarır. Bu grup tam anlamıyla büyük bilimkurgu tüketicisi olduğu için bu dergide bu türe yönelir. İlk 9 sayısı çok başarılıdır (Moebius, Alexis, Tardi, Mandryka, Masse, Margerin, Sole). Başta üç aylık çıkan dergi, 9. sayıdan itibaren aylık olur.

▶ FLUİDE GLACIAL: 1975 yılında, L'Echo des Sava-

nes'dan ayrılan Marcel Gotlib tarafından çıkarılır. 6. sayıya kadar üç aylıkken, iki aylığa dönüşür. 9. sayıdan itibaren aylık olur. Çizgisi Metal Hurlant gibi bellidir: "Humour" ve "Parodi". Pilote dergisinin tersine aktüaliteyle ilgilenmez. Petillon, Forest, Alexis, Bimet, Cabanes, Franquin derginin çizerleri arasındadır.

▶ CIRCUS: Le Canard Sauvage'ın çıkan yedi sayısından sonra Jacques Glenat 1975 yılında çok daha iddiasız ve klasik ikinci bir dergide çıkarır: Circus. Çizgi romanın halka hitap etmesi gerektiğini savunan, dolayısıyla geleneğe karşı çıkmayan, klasik türden bir anlatımdan yana olan Circus, herkesin modernizme döndüğü o dönemde tutucu olarak nitelendirilir. Ribera, Annie Goetzinger, Wininger, Poivet çizerleri arasındadır.

▶ AH! NANA: Üç aylık bu dergi 1976-78 yılları arasında dokuz sayı çıkar. Düşüncesi açıktır. Kadınlar tarafından yapılan, kadın sorunlarını gündeme getiren, kadın yaratıcılığını gösteren bir çizgi roman dergisi olmak. Ancak ne yazık ki iyi niyetler iyi bir çizgi roman dergisi olmalarına yetmez, sanatsal açıdan iz bırakamazlar. Yine de kadınların çıkardığı ve seslerini onun aracılığıyla duyurdukları bir dergi rahatsız edecektir: Yeni basına 1978'de uygulanan sansür yasasınca yasaklanır. Ah! Nana'nın çizerleri arasında Nicole Claveloux ve Andy Gang'ın yaratıcısı Chantal Montellier vardır.

▶ SURPRISE: Daha önce Hara-Kiri, Charlie-Menusel, Charlie-Hebdo dergilerini çıkaran Square yayınevi, Hara-Kiri'nin Hollandalı çizeri Willem'e iki aylık: Surprise dergisini emanet eder. Amerikan ve Hollanda underground'ından etkilenen Willem, bu dergiyle Fransa'ya ilk kez bu türün estetiğini sokar. Masse, Poussin, Guitton, Cathy Millet, gibi isimlerin yanı sıra Hollanda (Jost Swarte, Ever Meulen) ve Amerikan (Kim Deitch, Gren, Bill Griffith, Colwell) Underground'cıları bu dergide çizerler. Dergi 1976'da yalnızca 5 sayı çıkar.

▶ BD: 1977 yılında haftalık olarak çıkar. 17. sayıya kadar Cavana tarafından yönetilir. 1978 yılında derginin idaresi Jean-Patrick Manchet'e geçer. Biçiminin diğer dergilerden farklı oluşu ve haftalık çıkışı kısa sürede BD'yi deri değiştirmek zorunda bırakır. Kağıtta ve boyutlarda yaptığı değişikliklere rağmen tutunamaz, 1978 Kasım'ında, 59. sayıda kapanır. En çok yayınladığı çizer Jacques Tardi olmuştur.

▶ A SUIVRE: Bu derginin 1978'de çıkışı, basında yoğun yeniliklerin olduğu dönemdir. Bir yandan geleneğe,50-60 yıllarının çizgi romanına bağlı kalan, öte yandan sürekli kendi iç üretimini yenileyen bu çok önemli derginin çizerleri arasında Franquin/Delporte, Comes, Tardi, Forest, Montellier, Cabanes gibi isimlerin yan sıra, Hugo, Pratt, Milo Manara, Altan, Crepax, Buzzelli gibi yabancı imzalar da yer alır.

Fransa-Belçika Çizgi Roman Ekolü veya "Güneşsiz Ülkede Gölgesiz Çizgiler"

Fransa-Belçika ekolünün ne olduğunu en kısa olarak iki sözcükle tanımlamak mümkün: Herge ve Franquin, ya da Tenten ve Gaston. Tenten ile ünlenen "ligne claire" her ne kadar bir ekol olarak gelişmişse de, bu gün birkaç çizer dışında (Bob de Moor, Flock) bu tarzı benimseyen pek yok. Tranquin'e gelince, Türkiye dahil birçok ülkenin çizerlerini önemli boyutlarda etkiledi ve etkilemeye devam ediyor. "Fransa-Belçika ekolü" gibi çok geniş bir kavramın ana özellikleri için ne denebilir?

İki şey: Birincisi çok önemli araştırmalar ve incelemeler sonucu çizilirler. Herge'nin peyzajları, Jacques Martin'in (ALIX) detayları adeta bilimsel inceleme referansı olacak düzeydedir. İkincisi, roman kahramanları çağrılarıyla birlikte değişime uğrarlar, en güzel örneği Tenten, 1920'lerde anti-Sovyet, 1930'larda sömürgeci, 1940'ta Japon militarizmi aleyhtarı, sonra Ortadoğu'da casus, Ay Fatihi, Güney Amerika'da darbecilere karşı gerillalarla birlikte, en son odak olarak da bilim kurgu ile yoğrulmuş bir serüvenin kahramanı olarak her dönem kamuoyunun genel eğilimleri doğrultusunda tavır koyar. Gaston'un da son albümlerinde ateşli bir çevre koruması kesildiği, nükleer silah aleyhtarı gösterilere gittiği bir gerçektir.

TÜRKİYE'DE ÇİZGİROMAN

Okuma bilmeden okunan tek kitap çizgi romandır. O nedenle ilk olarak hangi kitabı okuduğu sorulan kişilerin verdikleri Rabinson Crusoe veya Polyanna cevaplarına hiç bir zaman inanmadım. Herkes mutlaka bir kez, çoğu kere de ilk kez çizgi roman okumuştur.

Garip ikilemlerin yaşandığı Türkiye'de çizgi roman futbolla ilginç benzerlikler gösteren bir yapıya sahiptir. Bu ülkede hemen herkes futbolla yatar kalkar, ama top oynamak isteyen çocuğun bacağını kırmakla tehdit eder, eğitimde de futbol tümüyle yasaklıdır ya, çizgi roman da öyle. Herkes okur, kimse okunmasını istemez.

Zaten çizgi roman terimi ancak şimdilerde kabullenmeye başladığımız bir sözcük. Önceki yıllarda dönemin en bilinen çizgi roman kahramanlarını diğer meslektaşlarına isimlerini ödünç verirdiler. "Gene mi Pekos Bill okuyorsun!" olarak başlayan bu evrim gittikçe "Bıktım artık şu Teksas-Tom Miks'ten"e dönüştü, sonunda "Bir daha Zagor okuduğunu göremeyeceğim!"e vardı. Çizgi roman terimi daha ziyade Gırgır dergisinin gerçekleştirdiği büyük patlamayla birlikte benimsen-

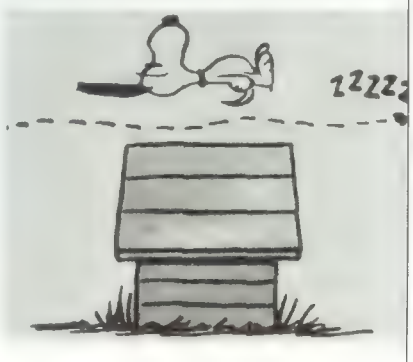

"Yeni basına 1978'de uygulanan sansür yasasınca yasaklanır. Ah! Nana'nın çizerleri arasında Nicole Claveloux ve Andy Gang'in yaratıcısı Chantal Montellier vardır."

"Blondie" ya da bizdeki ismiyle Fatoş'tan bir kare."

"Snoopy..."

di. Kökü ise çok daha öncelere dayanır. Benim çizgi roman okuduğum dönemde Ratip Tahir artık çizmiyordu. Bizler de Suat Yalaz'ın Karaoğlan'ı ile Orta Asya bozkırlarında ilk Nayman'larımızı kovaladık.

Bayırgülü ile Karaoğlan'ın erotizm dozu iyice yüksek karelerine bakarak libido'muz ile senli-benli olduk. İyice gıcık olup da imrenmekten başka bir şey yapamadığımız ecnebileri yalınkılıç bir güzel kovalayarak rahat ettik. Ama tüm bunlar Karaoğlan'ın yetkin grafizm düzeyini unutturmamalı.

"Chester Gould"un polisiye çizgiromanı "Dick Tracy."

Onun yaptığı patlama zaten tarihi roman ve pehlivan tefrikasına müthiş düşkün toplumda bir "genç cengâver" furyası başlattı. Karaoğlan'ın kötü bir arkaidi Akbulut Kaan, Osmanlı Akıncısı Malkoçoğlu, Fatih'in fedaisi Kara Murat ve gene kurdu ile birlikte klasik Orta Asya cengâveri Tarkan, sırayla sayfalarımıza doludizgin girdiler. Malkoçoğlu hemen tümüyle gazetelerde tefrika edildiyse de Kaan bir dönem, Tarkan ise çok uzun bir süre dergi olarak çıktı. En garibi ise tarihi tefrika ile çizgi roman arası bir tür olan Kara Murat'ın hâlâ devam etmekte olan popülaritesidir. Sezgin Burak'ın özgün çizgileri, Malkoçoğlu'nun ilginç grafizmi bu tür çizgi romanın gittikçe daha vülgarize edilen senaryolar ve kötü çizgilerle düzeyinin devamlı düşmesini engelleyemedi.

Gene de küffar artıklarını kılıca geçirip Bizans dilberleriyle ter atan cengâverler büyük bir okur kitlesine hitap etmeyi imanla sürdürüyorlar. İlginçtir, '70'li yıllarda Libya'da tercüme edilmesine müsaade edilen tek yabancı çizgi roman Karaoğlan'dır.

Gerçekçi giyisilerin hakim olduğu tarihi çizgi romanların dışında bizim çizerlerimiz çok güzel yapıtlar verdiler. Bunların önemli bir bölümü gazetelerde tefrika edildi.

Yani Amerika'lıların comic stripe dedikleri, yarım sayfa genişliğinde üç, ya da dört karelik tefrikalar. Bir solukta Bedri'nin Cici Can'ı, Altan Erbulak'ın Cafer ile Hürmüz'ü ama en önemlisi Turhan Selçuk'un Abdülcanbaz'ı sayılabilir. Abdülcanbaz, biraz Al Capp'in Hoş Memo'su türünden fantastik/politik bir çizgi ile tamamen Jules Verne türü serüvenler arasında, çağlar boyu geldi gitti, hâlâ da ününü ve faaliyetini sürdürmekte. Tefrika olarak başlamasına ve bugün de devam etmesine karşın uzun dönemler boyunca dergi ve cilt olarak da büyük ilgi gördü.

"Bizde ise Orta Asya bozkırlarında ilk Nayman'larımızı kovaladık. Bayır gülü ile Karaoğlan'ın erotizm dozu iyice yüksek karelerine bakarak libido'muz ile senli-benli olduk."

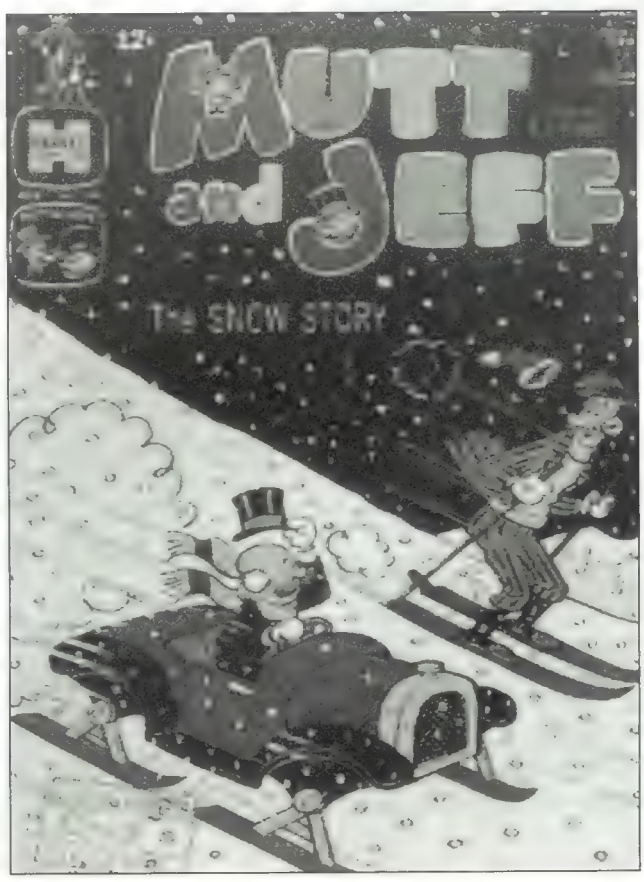

"Mutt and Jeff" dergisinin kapağı.

Çalkantılı dönemlerde ciddi politik işlevler yüklenen Abdülcanbaz, tümüyle özgün çizgi romanda ayrı bir konuma sahiptir. Karanfil Hoca, Tarzan, Fettah ve özellikle Gözlüklü Sami tiplemeleriyle sosyal ve tarihsel hiciv yönü ağır basar, ancak erotizm unsuru da eksik olmadığı için Abdülcanbaz'ın gerçekçiliği tüm fantastik öğelerin arasında bile beliriverir. Aslında gazetelerde yayımlanan çizgi romanlar çok büyük bir okur kitlesine ulaştıkları için bu türün en bilinen örnekleridir. Gene de çizgi roman terimi ikinci hamur kağıda basılı, ufak boyutlu, üzerinde "tam macera" yazılı küçük ciltleri çağrıştırır. Çizgi romanın büyük gelişimi 'comic stripe'ı değişik bir tür haline getirmiştir. Çizgi roman ile karikatür arası bir konuma sahip olan comic stripe, Türkiye'de şimdilerde eski gücünü yitirmiş gözüküyor. Hiç değilse bizim çizerlerimize eskisi kadar itibar etmiyorlar. Cemal Nadir'in Amcabey'i, Ramiz'in tiplemeleri ile başlayıp Bedri ve Altan Erbulak'la devam eden stipe geleneğini bugün pek kimse sürdürmüyor. Hürriyet gazetesinde yayınlanan Bizimkiler, bu türün uzun süredir varlığını devam ettiren temsilcisi. "Hızlı Gazeteci" ise gelecek vaat etmekte. Diğer gazetelerde politik içeriği ağır basan Tonton türü strip'ler çiziliyor, ancak kalıcı tipleme pek yok.

Asıl kalıcı tipler çizgi roman dergilerinde de varoldu. Birçoğunu hemen sayabilmek mümkün: Kibar Hırsız, Utanmaz Adam, Yuki, Çapkın Hırsız, Zalim Şevki, Gaddar Davut, daha neler neler. Bunlardan Yuki, çizgi roman tarihinde çok ender rastlanan bir gelişme göstererek Orhan Boran'ın radyo programı olarak ünlenip Altan Erbulak'ın çizgileriyle bir dergi haline geldi ve çok tutuldu.

Dergi olarak çıkan Utanmaz Adam daha sonraları yaşamını Gırgır'da sürdürdü. Bu arada Türkiye'de çıkan mizah ve çizgi roman dergilerini ağırlık verdikleri türler açısından ikiye ayırmak mümkün: Politik içerikli, yani günlük politikayla haşır neşir olmayı asli görevi bilen, bundan ötürü karikatür ağırlıklı dergiler. En uzun ömürlüsü Akbaba olan bu dergi sınıflamasına Çarşaf, Tef, Taş Karikatür'ü de biraz zorlayarak sığdırabiliriz. Diğer yandan da çizgi roman ağırlıklı Dolmuş, Salata, Gırgır, Fırt, Mikrop ve Limon gibi dergiler. Bunların tümü de belli bir yaşın üstündeki okur kitlesini hedef alan dergiler, yoksa çocuk dergileri denince ilk akla gelen Doğan Kardeş ile burada çıkan Mıstık ve Mim Uykusuz'un çizgilerini unutmamak gerekir.

Çizgi romanın gelişiminde Gırgır dergisinin çok büyük payı olmuş, yeni nesi çizerlerin hemen tümü bu ekolden gelmişlerdir. Gırgır öncesi bu tür bir dergi denemesi Suavi Sualp'in Sala-

ta'sı ile yapılmış, ancak büyük patlama Gırgır'ın önce mizah sayfası, sonra dergi olarak çıkmasıyla olmuştur. Oğuz Aral'ın yönettiği dergide onun çizgilerinden etkilenmeyen çizer pek olmamıştır denebilir. Engin Ergönültaş, Nuri Kurtcebe, İlban Ertem bu dönemin çizgi romanına damgasını vuran ilk Gırgır Kuşağıdır. Daha sonra Latif Demirci, Behiç Pek, Hasan Kaçan ve Kemal Aratan gibi çok yetenekli çizerler çizgi romandan çok karikatür ve stripe yöneldiler. Son dönemlerde Limon çizeri Suat Gönülay ise büyük umutlar veren bir çizgi romancı olarak çıktı. Karikatür dalı ise Eflatun Nuri gibi ekol olmuş çizerlerin düzeyini aratmayacak genç yeteneklerin yapıtlarıyla canlılığını koruyor.

Hepsi iyi güzel de, bizim okuduğumuz her beş sayfa çizgi romanın dördü (en azından) tercüme edilmiş çizgi romanlardı. Yani bizim çizerlerimizin üretimi az değil, ama biz asıl yabancı çizgi romanların tercümeleriyle büyüdük. Hem de ne tercümeler! "Mel'un, hay aksi!" türünden çığlıklardan başka küfür edilmeyen, bir İngiliz çizerinin yarattığı tipe "ekmek çarpsın bilmiyorum" dedirten, Fransızcadan tercüme Miki'de havai fişek demek olduğunu anlamayıp Bilgin Dayı'ya "sun'i ateş" patlatan tercümeler. Bayıla bayıla okurduk. "smack! pack!" sesleri çıkartan yumruklarıyla İngilizleri perişan eden Çelik Blek'i.

Gariptir, en iyi çizgi roman örnekleri, Mandrake'ler, Kızıl Maske'ler, Baytekin'ler (sonra gökler hakimi Gordon adını aldı), ne bileyim Süpermen, Batman gibi kahramanlar hiç bir zaman ikinci sınıf İtalyan yapımı Tom Miks'in ya da o iş yaptığı için yaratılan Teksas'ın popülaritelerinin yarısına yaklaşamamışlardır. Ben Tom Miks'i pek sevmedim, ama hiç okumadıysam yüze yakın cildini devşirmiş olduğumu söyleyebilirim. Zaten ne Yüzbaşı Tom Miks, ne de avcıların reisi Blek pek öyle sevilecek tiynette herifler değildiler.

Çok nadiren güler, ağlar, hiç komik duruma düşmez, tatsız tuzsuz tiplerdi. İngiliz yemekleri gibi tatlarını baharat ve soslardan, yani yardımcı kahramanlardan alırlardı. Rodi ile Profesör, Konyakçı ile Doktor olmasa bunlar gerçekten okunmaz. Şiddeti çok bol, erotizmi hiç yok, grafik düzeyi gayet vasat bu çizgi roman best-seller'ları daha çok iş yaparlar sanıyorum. İkinci sınıf İtalyan çizgi romanlarına Kinova, Tom Braks, Kit Taylor, Kansas Kit, Dago gibi muhterem zevat da dahildir, hiç bir şeye benzemezler, gayet tutulurlar. Teks ve Zagor bu türün biraz daha gerçekçi ya da fantastik olmaya çalışan elemanlarıdır. Teks yardımcı kahramana pek gerek duymadan gemisini yürütebilenlerdir. Ancak hasmının gözünün yaşına bakmaz, resmen işkence yapar. O nedenle maceraları daha inandırıcı olur.

Amerikan süper kahramanları her dönem tercüme edilmiş, ama çok Amerikalı olduklarından olsa gerek, pek de o kadar benimsememişlerdir. Yani her şeye rağmen biz her tercüme edileni yutmadığımız da apaçık ortadadır. Ayrıca dönem dönem çok iyi çizgi roman dergileri basılmıştır. Örnek olarak Zıpzıp dergisi Tintin dergisinin iyi bir çevirisiydi. Renkli, güzel sayılabilecek bir baskıyla kimleri okumadık ki... Yarışçı Con adıyla Michel Vaillant, Hızlı adıyla Strapontin, genç futbolcu Vincent Larcher, Fransa'da o dönemin (1960-65) en düzeyli çizgi roman örnekleriydi. O sıralar Zıpzıp'ın sayesinde okur kitlesinin çizgi roman beğenisi enikonu gelişmişti. Yayınevi de bundan korkmuş olacak ki dergi bir anda kapandı. Onun yerine Ceylan ve 1001 Roman adlı İngilizler'in ikinci, hatta üçüncü sınıf çizgi romanlarını basan, renksiz, grafik düzeyi berbat, şiddet ve vahşet dolu dergiler çıktı. Çok satıldı (ben de aldım, ama hiç bir zaman Zıpzıp gibi çıkmasını beklemedim, almadığım haftalarda çok oldu), her şey de böylelikle normale döndü.

Dergi olarak çıkan klasiklerin, yani Tenten, Sipru, Red Kit gibi kahramanların yanı sıra Küçük Prens (Şirinler'in yaratıcısı Peyo'nun Johan et Pirlout'si) ve Bob Kid (Asteriks'ten önce Goscinny ve Udergo ikilisinin yarattığı Kızılderili Qum-pah-pa gibi yaşamları kısa sürmüş çizgi roman kahramanları da Türkçe'ye çevrildi. Tenten dünyanın her yerinde olduğu gibi bizde de benimsendi. Sipru (yani dâhi çizer Franquin'in Spirou et Fantasio'su pek tutulmadı. Asteriks hiç tutulmadı, ama zaten Fransızca konuşulmayan ülkelerde Asteriks'in tutulduğu görülmüş değildir.

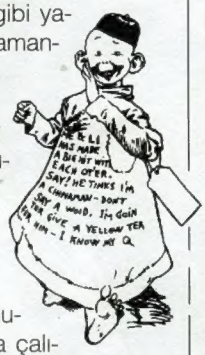

Yazımın sonuna yaklaşmaya çalışıyorum, ama Tarzan bu defa gerçekten zor durumda. (Aklıma geldi, Akim'i tercüme edip Tarzan diye yutturmuşlardı bir zamanlar, neyse ki Zembla'yı doğru adıyla tercüme etmişlerdi.)

Daha yazılması gereken o kadar çok telif veya tercüme çizgi roman var ki. Hangi birinden özür dileyeceğiz bilemiyorum. Gene de Valhardi, Jerry Spring ve Marc Dacier'nin albümleri renkli olarak, çok iyi çevirilerle basılmıştı, söylemeden geçemeyeceğiz. Nice güzel çizgi romanlara... ■

"İyice gıcık olup da imrenmekten başka bir şey yapamadığımız ecnebileri yalınkılıç bir güzel kovalayarak rahat ettik. Ama tüm bunlar Karaoğlan'ın yetkin grafizm düzeyini unutturmamalı. Onun yaptığı patlama zaten tarihi roman ve pehlivan tefrikasına müthiş düşkün toplumda bir "genç cengâver" furyası başlattı. Karaoğlan'ın kötü bir arkaidi Akbulut Kaan, Osmanlı Akıncısı Malkoçoğlu, Fatih'in fedaisi Kara Murat ve gene kurdu ile birlikte klasik Orta Asya cengâveri Tarkan, sırayla sayfalarımıza doludizgin girdiler."

Üstte: İtalyan çizgiroman klasiği "Pekos Bill ve atı Tayfun." Yanda küçük çizim: Yellow Kid. Altta: İlk çizgiroman kahramanı "Yellow Kid"den bir karikatür sayfası.

BİR ÇİZGİ USTASI

ERCAN

Türkiye'de ilk kez ! "Mizah Kültürü" üzerine 10 kitap.

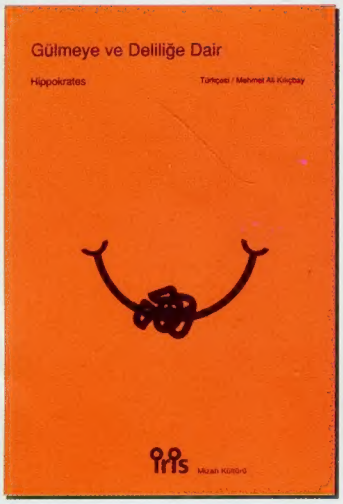

Hippokrates 1
Gülmeye ve Deliliğe Dair
Türkçesi: Mehmet Ali Kılıçbay
80 sayfa, 1. hm., **600.000 TL.**

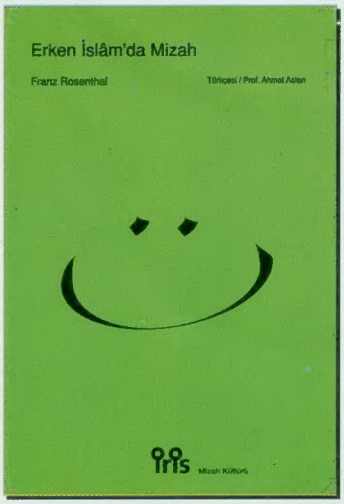

Franz Rosenthal 2
Erken İslâm'da Mizah
Türkçesi: Prof. Ahmet Aslan
264 sayfa, 1. hm., resimli, **1.700.000 TL.**

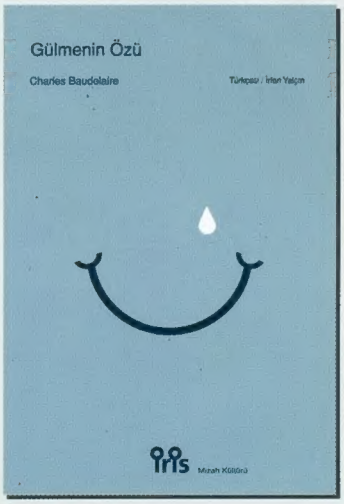

Charles Baudelaire 3
Gülmenin Özü
Türkçesi: İrfan Yalçın
136 sayfa, 1. hm., resimli **1.000.000 TL.**

Arthur Koestler 4
Mizah Yaratma Eylemi
Türkçesi: Sevinç Kabakçıoğlu, Özcan Kabakçıoğlu
144 sayfa, 1. hm. **1.000.000 TL.**

John Morreall 5
Gülmeyi Ciddiye Almak
Türkçesi: Aykut Aysevener, Şenay Soyer
216 sayfa, 1. hm. **1.500.000 TL.**

Turgut Çeviker 6
Karikatür Üzerine Yazılar
448 sayfa, 1. hm., s/b-renkli, resimli
2.800.000 TL.

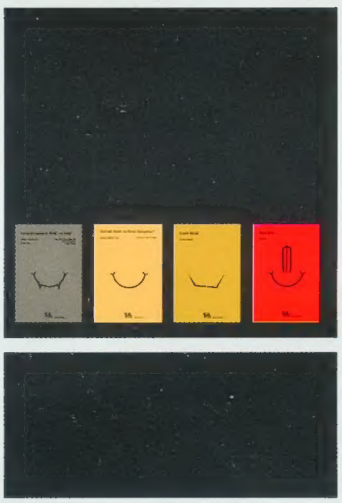

Yazışma Adresi: P.K. 41 Kadıköy 81301 İstanbul

Kitap Talep Formu

Adı Soyadı: .....
Adresi: .....
.....

Posta Kodu: .....
Şehir: .....
Telefon: .....

❑ Ödemeyi 673406 no'lu Posta Çeki Hesabına yatırdım.
❑ Ödemeyi İş Bankası Kadıköy Rıhtım Şubesi 2710139 no'lu hesaba yatırdım.

Talep ettiğim yayınlar:
❑ 1 ❑ 2 ❑ 3 ❑ 4 ❑ 5 ❑ 6
numaralı kitap/lar'dır.

Bu formu doldurduktan sonra makbuz fotokopisi ile birlikte lütfen 0.216 414 30 66 no'lu faks numarasına gönderiniz.

Kitapçılar için genel dağıtım:
Say Dağıtım: 0.212 528 17 54; Yeni Çizgi: 0.212 220 57 70

Yaz '93, Sayı: 1, 500.000 TL.

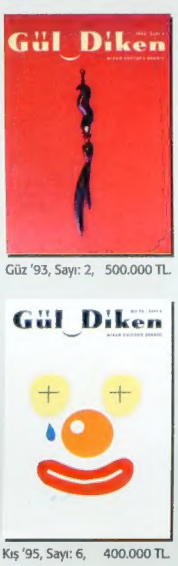

Güz '93, Sayı: 2, 500.000 TL.

Kış '94, Sayı: 3, 450.000 TL.

Yaz '94, Sayı: 4, 400.000 TL.

Güz '94, Sayı:5, 1.000.000 TL.

Sayı: 5, İngilizce, 2.000.000 TL.

Kış '95, Sayı: 6, 400.000 TL.

Yaz '95, Sayı: 7, 400.000 TL.

Güz '95, Sayı: 8, 750.000 TL.

Kış '96, Sayı: 9, 400.000 TL.

Yaz '96, Sayı: 10, 400.000 TL.

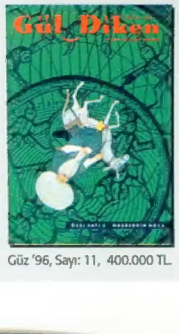

Güz '96, Sayı: 11, 400.000 TL.

Kış '97, Sayı: 12, 400.000 TL.

Yaz '97, Sayı: 13, 400.000 TL.

Kış '98, Sayı: 14, 400.000 TL.

Gül Diken

Türkiye'nin tek "Mizah Kültürü" dergisinin külliyatına sahip olabilirsiniz.

- 14 sayı kapak fiyatı : 6.500.000 TL.
  %25 indirimli fiyatı : 4.875.000 TL.
- 14 sayı+5.sayı İngilizce : 8.500.000 TL.
  %25 indirimli fiyatı : 6.375.000 TL.

Gül Diken 'nin tümünü ya da istediğiniz sayılarını, %25 indirimle edinebilirsiniz.

- Posta ya da kargo gideri tarafımızdan karşılanacaktır.

Yazışma Adresi: P.K. 41 Kadıköy 81301 İstanbul

Güldiken Talep Formu

Adı Soyadı: .....
Adresi: .....
.....

Posta Kodu: ..... Şehir: ..... Telefon: .....

❑ Ödemeyi 673406 no'lu Posta Çeki Hesabına yatırdım.
❑ Ödemeyi İş Bankası Kadıköy Rıhtım Şubesi 2710139 no'lu hesaba yatırdım.

Talep ettiğim sayılar:
❑ 01 ❑ 02 ❑ 03 ❑ 04 ❑ 05 ❑ 06 ❑ 07 ❑ 08 ❑ 09
❑ 10 ❑ 11 ❑ 12 ❑ 13 ❑ 14 ❑ 05 Özel Sayı (İngilizce)

Bu formu doldurduktan sonra makbuz fotokopisi ile b...
0.216 414 30 66 no'lu faks numaras...

Lütfe...

A17011

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ KÜLTÜR
İŞLERİ DAİRE
BAŞKANLIĞI
KARAMİZAH
MERKEZİ AYLIK
YAYIN ORGANIDIR

YIL 1
SAYI 8
1998

MİZAH KÜLTÜR

ÇİZGİROMANLARIN EN "GALYALI"SI